

БРОЈ 52/2022

ШУМЕ

Информативно-стручни часопис

ИНФОРМАТИВНО - СТРУЧНИ ЧАСОПИС

Оснивач и издавач:
ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац

За издавача:
Славен Гојковић, дипл. инж. шумарства

Главни и одговорни уредник:
Бојана Кеџман, дипл. новинар

Уређивачки колегиј:
доц. др Владимир Ступар
мр Борис Марковић, дипл. инж. шумарства
мр Славиша Опачић, дипл. инж. шумарства
Драган Ковачевић, дипл. инж. шумарства
Снежана Марковић, дипл. инж. шумарства
Мсц. Љубица Лукач, дипл. инж. шумарства
Раде Ребић, дипл. инж. шумарства
Проф. др Војислав Дукић
Александра Момић, дипл. новинар

Графичка припрема:
ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац

Ово издање часописа се објављује у електронској форми на службеној интернетској страници ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац. Пренос и коришћење текстова из часописа је дозвољен, уз навођење извора. Главни и одговорни уредник има право на измјену наслова и краћење текста. Сарадницима се скреће пажња да своје текстове приреде у складу с правилима која налаже професионална и грађанска етика јавности рада.

Адреса:
ЈПШ „Шуме Републике Српске“
Информативно-стручни часопис „ШУМЕ“
Романијска 1, 71350 Соколац

Телефони:
051 247 200 и 065 815 958

Факс:
051 247 226

Рукописе слати на:
e-mail: bojana.kecman@sumers.org

Рјешењем Министарства информација Републике Српске број 01-740-1/00, од 22. августа 2000. године, јавно гласило Информативно-стручни часопис „Шуме“ уписан је у Регистар јавних гласила под редним бројем 377.

САДРЖАЈ:

ПОСЛОВАЊЕ	4
ИНТЕРВЈУ –ИЗВРШНИ ДИРЕКТОРИ	6
ПРВО ПРИРОДНО ДОБРО НАШЕ ЗЕМЉЕ НА UNESCO ЛИСТИ	11
АДАПТИВНО УПРАВЉАЊЕ ШУМАМА У УСЛОВИМА КЛИМАТСКИХ ПРОМЈЕНА	14
КЛИМАТСКЕ ПРОМЈЕНЕ	16
ПОДИЗАЊЕ НОВИХ ШУМА- СТАЊЕ И ТЕНДЕНЦИЈЕ У СВИЈЕТУ И КОД НАС	20
ПРОГЛАШЕН ПАРК ПРИРОДЕ ПРАЧА	24
СПОМЕНИК ПРИРОДЕ ВРЕЛА САНЕ	25
ЈПШ“ШУМЕ РС“А.Д. СОКОЛАЦ ПРИМЉЕНО У ПУНОПРАВНО ЧЛАНСТВО ПАРКОВА ДИНАРИДА	27
РЕДОВНА КОНТРОЛА ПРИМЈЕНЕ ФСЦ СТАНДАРДА	28
ДАН УПРАВЉАЧА У ПАРКУ ПРИРОДЕ ЦИЦЕЉ	29
ОРЕЗИВАЊЕ КНЕЗА	30
ГРЕШКЕ ДРВЕТА	31
ПРЕЗЕНТАЦИЈА ПРЕЦИЗНЕ МАШИНЕ ЗА ОБРЕЗИВАЊЕ ГРАНА SILVATRADE OS-1	34
ПАРК ОКО ДОМА РАДА ВРАЊЕШЕВИЋ УРЕЂЕН НА СВЈЕТСКИ ДАН ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	35
АКТУЕЛНИ ТРЕНДОВИ РАЗВОЈА ШУМАРСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БАЊОЈ ЛУЦИ	36
ЕДУКАЦИЈА КЉУЧНИ ФАКТОР РАЗВОЈА ЛОВСТВА	41
ЛОВИШТА НА ПОДРУЧЈУ ШГ „ГРАДИШКА“ГРАДИШКА	42
СПОРТСКО-ЗАБАВНО ДРУЖЕЊЕ ЗАПОСЛЕНИХ У ШГ “РОМАНИЈА“.	44
НАКОН ПАУЗЕ ЗБОГ ПАНДЕМИЈЕ, ОДРЖАН“ ЈЕСЕЊИ САЈАМ 2021“	46
ЦРНА РОДА-СКРИВЕНИ СТАНОВНИК ШУМЕ	47
НАПАД ГУБАРА У ОКОЛИНИ ТРЕБИЊА	48
ДЕНДРОТЕРАПИЈА	49
ПОТПИСАН НОВИ КОЛЕКТИВНИ УГОВОР ЗА ЗАПОСЛЕНЕ У У ЈПШ“ШУМЕ РС“А.Д. СОКОЛАЦ.	51
IN MEMORIAM СЛАВИША САБЉИЋ	53

Пословање ЈПШ Шуме Републике Српске а.д. Соколац у 2021. ГОДИНИ

Предузеће је у 2021. години, остварило укупан приход у износу од 199.410.769 КМ што је 21,6 милиона КМ мање у односу на планирани. Мањи остварен приход у односу на план је највећим дијелом узрокован неизвршењем планиране реализације шумских дрвних сортимената.

Укупни расходи износили су 199.365.778 и мањи су од планираних за 5%.

Од трошкова производних услуга у укупном износу од 48.226.383 КМ, трошкови сјече и израде износе 28,83%, трошкови привлачења 53,70%, док трошкови осталих производних услуга износе 17,47%.

Проблем са недостатком радне снаге на пословима експлоатације шума, довео је до неизвршења планираног обима производње, те самим тим није остварен планирани резултат пословања. Извршење плана производње шумских дрвних сортимената по фазама рада је сљедеће: сјеча, израда и привлачење ШДС извршени су са 87%, а отпрема са 90% , што је директно утицало на смањење залиха које су на дан 31.12.2021. године, износиле 168.903 м3.

Укупна добит на нивоу Предузећа на крају 2021. године, је 44.991 КМ. Двадесет три организациона дијела остварила су добит у износу до 3.634.947 КМ, а девет организационих дијелова је пословало са губитком у укупном износу од 3.589.955 КМ.

Организациони дијелови који су остварили добит на крају 2021. године:

- ШГ „Оштрељ-Дринић“ Дринић - 67.995 КМ
- ШГ „Бирач“ Власеница - 2.283 КМ
- ШГ „Градишка“ Градишка – 709.416 КМ

- ШГ „Врбања“ Котор Варош - 3.312 КМ
- ШГ „Мајевица“ Лопаре – 114.225 КМ
- ШГ „Лисина“ Мркоњић Град - 16.969 КМ
- ШГ „Ботин“ Невесиње – 19.427 КМ
- ШГ „Јахорина“ Пале – 555.305 КМ
- ШГ „Приједор“ Приједор – 718.544 КМ
- ШГ „Рибник“ Рибник - 243.759 КМ
- ШГ „Сјемећ“ Рогатица - 35.833 КМ
- ШГ „Романија“ Соколац – 320.728 КМ
- ШГ „Маглић“ Фоча – 72.443 КМ
- ШГ „Борја“ Теслић – 20.632 КМ
- ШГ „Височник“ Хан Пијесак – 296.351 КМ
- ШГ „Вучевица“ Чајниче – 17.273 КМ
- ШГ „Клековача-Потоци“ И. Дрвар – 204.796 КМ
- ШГ „Трескавица“ Трново – 109.153 КМ
- ШГ „Милићи“ Милићи – 18.805 КМ
- ШГ „Рудо“ Рудо – 3.741 КМ
- Центар за газдовање кршом Требиње – 41.090 КМ
- Истраживачко-развојни и пројектни центар Бања Лука – 41.373 КМ
- Дирекција Јавног предузећа - 1.493 КМ

Организациони дијелови који су исказали губитак на крају 2021. године

- ШГ „Бања Лука“ Бања Лука – 228.567 КМ
- ШГ „Панос“ Вишеград – 130.712 КМ
- ШГ „Добој“ Добој – 154.297 КМ
- ШГ „Зеленгора“ Калиновик - 991.922 КМ
- ШГ „Чемерница“ Кнежево – 520.812 КМ
- ШГ „Дрина“ Сребреница – 264.269 КМ
- ШГ „Горица“ Шипово – 161.316 КМ
- Центар за сјеменско-расадничку производњу Добој – 1.040.320 КМ
- Шумарска кућа „Огњиште“ Јахорина – 97.740 КМ

Мања остварена добит у односу на планирану највећим дијелом је узрокована неизвршењем планиране реализације шумских дрвних сортимената. Због проблема са недостатком радне снаге на пословима експлоатације шума, Јавно предузеће је у неколико наврата повећавало цијене извођења радова али ни то није дало очекиване резултате. Такође, ограничене су и могућности смањења трошкова када се ради о издвајањима по основу закона. У прошлој години издвојена су средства за општине у износу од 16,6 милиона КМ.

Укупно извршење шумско-узгојних радова је 74% у односу на планирано и то 90% проста репродукција и 42% проширена репродукција. Производња садног материјала извршена је са 88% и подбачај у односу на планирано директно је везан за недовољан износ средстава посебних намјена за шуме.

Бесправне сјече у 2021. години: штете су веће за 57 % у односу на 2020. годину, што је директно везано за штете у ШГ „Борја“ Теслић, које су се десиле крајем 2020. године. Из разлога што до краја 2020. године није био завршен преглед од стране Републичке инспекције и МУП-а, исте су евидентирание кроз Извјештај о пословању за 2021. годину.

Према извјештајима надлежних органа, на подручју ШГ „Борја“ евидентирана је штета са отуђењем шдс је 7.987 м3 у износу од 1.545.766 КМ и без отуђења 4.014 м3, у износу од 202.564 КМ и ове штете се односе на штете настале у току редовне експлоатације.

За свеукупне неправне сјече на нивоу Јавног предузећа поднесено је укупно 1439 пријава од чега 380 кривичних и 1.113 прекршајних пријава. Ријешено је 10 кривичних и 166 прекршајних пријава, а укупно је наплаћено по овом основу 26.094 КМ.

План производње шумских дрвних сортимената по фазама рада извршен је сљедећем обиму: план сјече и израде и привлачење је 87%, а отпрема 90%, што је за посљедицу имало смањење залиха које су на дан 31.12.2021. године, износиле 168.903 м3.

Приходи по основу кориштења осталих шумских производа још увијек нису на задовољавајућем нивоу али су већи у односу на претходне године. У прошлој години инвестирана су и значајна средства у шумскоузгојне радове, изградњу и реконструкцију шумских камионских путева, израду шумско-привредних основа, куповину основних средстава и друге инвестиције у укупном износу од 21,05 милиона КМ.

Овакви показатељи пословања, односно неизвршење планираних задатака у оволиком обиму, свакако је предмет анализе пословања организационих дијелова. Посебно ће бити анализирано пословање оних организационих дијелова који су имали знатно мање постигнуте резултате у односу на план, било да су исказали позитиван или негативан финансијски резултат. Како смо у Извјештају Главне службе за ревизију јавног сектора видјели да резултати нису тачно приказивани од стране организационих дијелова, овом сегменту ће се посветити посебна пажња.

УСПЈЕШНО И ОДГОВОРНО ПОСЛОВАЊЕ УПРКОС ОТЕЖАНИМ УСЛОВИМА РАДА

О највећим изазовима сектора, о управљању готовином, одржавању ликвидности и сервисирању свих обавеза Предузећа, разговарали смо са извршним директором за финансијско-рачуноводствене послове Мр Ненадом Копривицом

Највећи изазов Сектора за финансијско-рачуноводствене послове, осим организације послова из области рачуноводства, рачуноводственог надзора, утврђивања рачуноводствених политика и израде извјештаја је ефикасно управљање новчаним средствима, које је императив за одржавање рентабилности и ликвидности предузећа. Управљане готовином, односно усклађивањем одлива са очекиваним приливима новца је потребно да би предузеће пронашло најповољнију комбинацију за одржавање ликвидности, уз истовремено остваривање рентабилности пословања.

У првом дијелу 2021. године, Управа предузећа је извршила детаљну анализу пословања и сачинила план активности и мјера за побољшање фискалне одговорности и повећања финансијске дисциплине

управљања новчаним средствима предузећа, са јасном намјером да 2021. година буде година финансијске стабилизације предузећа. Окосница мјера за финансијску консолидацију предузећа је базирана на стриктној примјени Статута предузећа и Правилника о материјално-финансијском пословању који је раније усвојио Надзорни одбор предузећа.

Наиме, уочено је да је један од веома значајних узрока лошијег пословања предузећа недовољна финансијска дисциплина управљања средствима предузећа, а посебно интерно финансирање организационих дијелова преко централног рачуна предузећа, гдје су од организационих дијелова који добро послују, средства одобравана организационим дијеловима који лоше послују. Због прелијевања средстава од успјешних организационих дијелова ка лошим организационим дијеловима није се „исплатило бити успјешан“ и имати вишак новчаних средстава. Са друге стране, организациони дијелови који су лоше пословали губили су мотивацију да буду успјешни јер су са централног рачуна добијали незарађена новчана средства. Са таквом праксом је завршено у првом дијелу 2021. године.

Наше искуство је показало да је могуће наћи рјешење управљања средствима уз истовремено одржавање ликвидности које неће угрожавати рентабилност предузећа и његов инвестициони потенцијал. Управљање готовином на жиро-рачуна је ствар периодичног планирања водећи рачуна о потреби за готовим новцем на жиро-рачуна уз стално балансирање између солвентности и рентабилности. Такав приступ је довео предузеће у ситуацију да се након дужег времена обавезе за порезе, доприносе, накнаде општинама и ПДВ редовно измирују и на тај начин се избјегава принудна наплата од Пореске управе, која подразумијева 5% трошкова принудне наплате и затезне камате 0,03% дневно. То је прошле године, заједно са каматама на раније повучене кредите, износило 2,3 милиона КМ. Иако је акумулативна способност предузећа током 2021. године била недовољна за сервисирање свих ранијих обавеза, ипак је значајно поправљена ликвидност предузећа. Обавезе ка Пореској управи су смањене за 3. милиона КМ а истовремено су све обавезе за кредите и емитоване обвезнице из ранијег периода успјешно сервисирале. У овој години је отплаћен раније подигнут кредит од 25 милиона КМ (без камата) и прва емисија обвезница од 3,5 милиона КМ (без камата). Са оваквим трендовима наставља се и у наредном периоду, истакао је на крају директор Копривица.

О отежаним условима рада у протеклој 2021. години, услед пандемије изазване корона-вирусом и о редовним активностима сектора, разговарали смо са извршним директором за комерцијалне послове, Мр Раденком Лакетићем

Након изузетно тешке 2020. године, у којој је била проглашена ванредна ситуација услед пандемије изазване корона-вирусом, коју је карактерисао отежан рад дрвопрерађивача са купцима у иностранству и застој већине привредних активности, у 2021. години

ситуација је нормализована. Сектор за комерцијалне послове је на вријеме и редовно проводио поступке уступања радова за шумска газдинства која су на вријеме извршила припрему одјељења, у складу са Планом пословања за 2021. годину.

Уговори за купопродају шумских дрвних сортимената за 2021. годину, са дрвопрерађивачима су потписани у другој половини децембра 2020. године. Активности Сектора за комерцијалне послове су биле усмјерене, како на редовне активности око продаје сортимената који су се налазили на залихама, тако и на праћење кретања цијена истих, услед нормализације услова на тржишту и предлагање пословне политике из надлежности Сектора.

Повећаном потражњом за сортиментима и повећањем цијена производа дрвне индустрије,

у неколико наврата смо предлагали повећање цијена шумских дрвних сортимената, што је за резултат имало повећање цијена само трупаца четинара али само симболично (10 КМ/м³) и то тек од 01.08.2021. године. Да су приједлози били оправдани, потврдило се на крају године, када је дошло до реалног повећања цијена свих сортимената.

У 2021. години се осјетио недостатак сортимената на тржишту, што се види и на количинама залиха које су минималне и скоро да нема сортимената на шумским стовариштима.

Када је ријеч о набавци, треба нагласити да је вршена редовно, како за радове у шумарству, тако и за планиране робе. Веће набавке, нарочито механизације, су провођене само за шумска газдинства која нису имала нарушену ликвидност.

Година 2021. је била година у којој је Јавно предузеће могло значајно поправити како резултат пословања, тако и ликвидност. Али због недостатка радне снаге код извођача радова, није извршен планирани обим производње, те је унапријеђење пословања изостало код одређеног броја шумских газдинства која нису на вријеме уговорила планиране радове, а нису имала властиту механизацију за извођење радова у шумарству истакао је на крају директор Лакетић.

О остварењу динамичког плана, проблемима извођача радова и проналаску рјешења, о интензивираним радовима у расадничкој производњи и шумскоузгојним радовима, заштити шума и спречавању бесправних сјеча, разговарали смо са извршним директором за производњу, Миланом Тепићем, дипломираним инжењером шумарства.

Годишњи етат ЈПШ „Шуме Републике Српске“ за 2021. годину износио је 2 036 689 т³, а динамички план је остварен у фази сјече са 84 %, фази извоза 85 %, док је фаза реализације остварена са 88 %, закључно са октобром 2021. године.

Сектор шумарства је као и све друге привредне гране погођен дефицитом производних радника. Познато је да од укупног етата, свега око 25 % експлоатационих радова се извршава путем властите радне снаге на искориштавању шума, док је за остали дио неопходно ангажовати екстерне извођаче радова. Извођачи радова такође имају проблем са недостатком и одливом радне снаге, што утиче на испуњење динамичког плана производње. Управа Јавног предузећа покушава пронаћи најбоља рјешења за стимулисање извођача радова, па је сходно томе у фази усвајање нових норматива за обрачун радова у шумарству, који би требали да повећају цијену извођења радова у шумарству. У марту 2021. године, ресорно Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде је усвојило и нови Правилник о минималним условима за извођење радова у шумарству, којим су укинута појединачна ограничења за извођаче радова у шумарству који посједују лиценцу до 3000 т³.

И у овој години ћемо тежити новим мјерама како бисмо експлоатационе раднике наградили и стимулисали за квалитетнији рад.

Када је ријеч о расадничарској производњи и шумско-узгојним радовима, у другој половини 2021. године су интензивирани радови, те се очекује испуњење плана.

Редовно се проводе све мјере и активности на заштити шума од билјних болести и штетних инсеката, као и активности које се тичу заштите шума од бесправних сјеча. У 2021. години интензивирани су акције са МУП-ом и шумарском инспекцијом, у циљу спречавања бесправних сјеча и нелегалног промета шумских дрвних сортимената, навео је директор Тепић.

О предузетим активностима и пословима у протеклом периоду као и о плановима у наредном периоду разговарали смо са извршним директором за имовинско-правне, кадровске и опште послове Јеленом Божић, дипломираним правником

Поред редовних послова, оно што је обиљежило претходни период, су свакако активности на потпуној имплементацији Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у ЈПШ "Шуме Републике Српске" а.д. Соколац, активности на увођењу интегралног информационог система, доношење новог Колективног уговора за запослене у Јавном предузећу, рационализација новог пријема

радника, примјена мјера штедње у складу са закључцима Владе кроз смањење трошкова пословања у домену послова Сектора (рационалнија употреба службених моторних возила, набавка канцеларијског материјала, репрезентативни трошкови). Морам подсјетити да су Влада Републике Српске, као и Скупштина Јавног предузећа и Надзорни одбор, донијели Мјере за редефинисање економско-организационе и кадровске позиције ЈПШ „Шуме Републике Српске“, које су у складу са значајем шума. Наведене мјере се морају проводити у континуитету, дограђивати и унапређивати и оне су стални задатак и Управе Јавног предузећа.

Да би се кадровски квалитет одржао и у будућем раду, неопходно је стално усавршавање кадрова кроз различите облике едукација. У наредном периоду се плански мора спровести активност на обезбјеђењу услова за полагање правосудних испита за одређени број дипломираних правника јер је посједовање правосудног испита неопходан услов за заступање Јавног предузећа у свим споровима, чија је вриједност преко 50 000 КМ, чиме ће се значајно смањити адвокатски трошкови према Јавном предузећу. Посебно значајна едукација, која ће се проводити кроз семинаре, интерне обуке и слично, је из области прекршајног права јер је Јавно предузеће суочено са великим бројем прекршајних пријава из разних области. Квалитетнијим радом у области прекршаја значајно ће се допринијети бољој заштити шума, као и смањењу трошкова по прекршајним пријавама. Едукацији из области заштите на раду посветиће се посебна пажња.

Сарадња са другим органима изван Јавног предузећа мора се подићи на виши ниво, посебно са представницима органа унутрашњих послова, јавног тужилаштва и правобранилаштва. У том правцу Сектор ће преко Управе Јавног предузећа иницирати заједничке састанке у циљу унапређења сарадње и заједничког дјеловања на ефикаснијој заштити шума.

Рјешавање имовинско-правних односа је од посебног значаја и Јавно предузеће ће у овој области послова узети активно учешће гдје год је то могуће, с обзиром да нема директну легитимацију, која је у надлежности јавног правобранилаштва али је у интересу Јавног предузећа, као корисника шума, да се сви имовинско-правни проблеми рјешавају на ефикаснији и бржи начин. Посебна пажња посветиће се доградњи и реализацији Програма разграничења шума у власништву Републике и приватних шума, гдје Јавно предузеће, према Закону о шумама има конкретно задужење. Ово питање се мора рјешавати кроз сарадњу и координацију активности са Републичком управом за имовинско-правне и геодетске послове.

Сектор ће се залагати да политика запошљавања и број радника буду усклађени са Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Јавном предузећу. Посебну пажњу посветити квалитету радне снаге.

Активно учешће у изградњи и имплементацији интегралног информационог система ће бити један од сталних задатака у раду овог Сектора.

Наравно ово је, поред послова које смо претходно набројали, само дио послова који се у наредном периоду стављају пред Сектор за имовинско-правне, кадровске и опште послове, а свакако да је приоритетан циљ да овај Сектор пружи логистичку подршку за законит рад Јавног предузећа уопште, у што искрено не сумњам навела је директорица Божић.

О представљању и увођењу информационог система, циљевима за 2022. годину, разговарали смо са извршним директором Сектора за план, анализу и информатику, Срећком Илићем, дипломираним економистом

Сектор за план, анализу и информационе технологије у 2021. години се суочио са низом изазова, када је ријеч о производном финансијском плану за 2022. годину и о интеграцији информационог система на нивоу Предузећа. У 2021. години смо пажљиво пратили и анализирали производно-финансијске извјештаје пословања Предузећа и презентовали резултате наведених анализа Управи Предузећа и Надзорном одбору. Сектор за план и анализу је представио план за 2022. годину Управи предузећа, који је усвојио Надзорни одбор и у процесу је усвајања од стране Владе РС.

Када је ријеч о интеграцији информационог система, он представља један потпуно нови начин рада у смислу цјелокупног процеса пословања. Оно је што је главни циљ је да се већ у 2022. години информациони систем почне примјењивати у пуном капацитету, што ће унаприједити брзину доступности информација и тако побољшати процес доношења одлука, а самим тим унаприједити комплетан процес пословања Јавног предузећа. Главни покретач активности у будућем периоду је имплементација новог интегралног информационог система, који ће дигитализовати већину пословних процеса на нивоу Јавног предузећа. Основна сврха новог интегралног информационог система је централизација и дигитализација пословних процеса у Јавном предузећу као и у самом Сектору за план, анализу и информационе технологије.

Сектор је у досадашњем периоду успјешно превазилазио све изазове и сматра се да ће у будућем периоду наставити са ефикасним извршавањем постављених задатака. Посебно морамо нагласити да је заједнички циљ свих запослених у Јавном предузећу подизање информатичке писмености, која је неопходна за обављање послова у ери дигитализације пословања предузећа, истакао је на крају разговора извршни директор Илић.

Организовано је сакупљање ОШП у властитој режији, које врше радници из новоформираних радних јединица за остале шумске производе. У 2021. години издато је 36 дозвола правним лицима за коришћење осталих шумских производа у шуми и на шумском земљишту у власништву Републике Српске, што јасно потврђује да комерцијални сакупљачи могу користити остале шумске производе само у складу са важећим законским и подзаконским прописима који регулишу ову област.

Унапређење Сектора остварено је и доношењем Правилника о условима коришћења и начину сакупљања осталих шумских производа од стране Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, а у току је и израда Студије о потенцијалу осталих шумских производа шума у Републици Српској.

За све планиране активности, односно за развој и одрживост Сектора, те остваривање добити, потребно је вријеме и напоран рад, а први и основни циљ је промјена и развој свијести о исплативом коришћењу осталих шумских производа, шумске биомасе, као и унапређење развоја ловства и угоститељства у оквиру Јавног предузећа, истакла је на крају в.д. директора Сектора за ОШП и остале дјелатности.

О сакупљању и коришћењу осталих шумских производа у протеклом периоду, о спровођењу активности у оквиру надлежности овог сектора, унапређењу сектора, као и о циљевима разговарали смо са в.д. извршног директора за ОШП и остале дјелатности, Радмилом Шаран, дипломираним инжењером производног менаџмента

Сектор за остале шумске производе и остале дјелатности најмлађи је сектор у оквиру ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац који је формиран 2019. године, а на основу Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а. д. Соколац.

У протеклом периоду организациони дијелови нису довољно посвећивали пажње коришћењу осталих шумских производа, као ни искоришћавању потенцијала шумске биомасе, те унапређењу стања у ловству и угоститељству. Стога је потребно акценат ставити на развој ових дјелатности, као и на повећање прихода по овом основу.

Новоформирани сектор спроводи многобројне активности у оквиру својих надлежности како би се унаприједио рад сектора и испунили плански задаци.

Строги природни резерват „Прашума Јањ“

Прво природно добро наше земље на UNESCO листи

„Прашума Јањ“ уврштена је на UNESCO листу свјетске баштине, а основна вриједност резервата је аутохтоност шума букве, јеле и смрче, која због своје изворности представља јединствено благо природе.

Строги природни резерват „Прашума Јањ“, смјештена је у западном дијелу Републике Српске, на западним падинама масива Столоваш, између 1180 и 1510 метара надморске висине. Најближа насеља су Прибељци, Подобзир и Бабићи, а од Шипова је удаљена око 30-ак километара.

Ово подручје је неизмјењених природних одлика, са репрезентативним екосистемима, намјењених искључиво очувању изворне природе и еколошке равнотеже, научним истраживањима којима се не нарушавају основна обиљежја и вриједности, праћењу појава и процеса у природи, као и образовању које не угрожава слободно одвијање природних процеса. Живи свијет, изражен кроз вегетацију, односно фитоценозе и биљне заједнице, екосистеме, флору, фауну и друго, веома је разноврстан и богат.

нису дозвољене активности и радње које могу нарушити својства због којих су проглашени, као што су: брање и уништавање биљака, убијање, хватање и узнемиравање животиња, увођење нових врста, мелиорациони захвати и разни облици привредног кориштења.

Овим природним добром управља ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац, ШГ „Горица“ Шипово. Обавеза Јавног предузећа, односно Шумског газдинства је спровођење прописаних режима заштите и очување природног добра, а заштита и развој спроводе се на основу Плана управљања строгим природним резерватом „Прашума Јањ“ за период 2014-2029. година. Планом управљања дефинисане су стратешке целине и стратешки циљеви који се заснивају на потреби заштите биолошке разноликости и природног наслијеђа подручја, потреби истраживања и едукације, повећању препознатљивости резервата у окружењу и шире.

Прашумом се сматрају шуме створене природним путем, које су по законима природе без икаквог дјеловања човјека расле, живјеле, обнављале се и умирале. У прашумама се налазе стабла свих висина, дебљина и старости, од најмлађих до најстаријих. На остацима природно умрлих стабала буја нови живот.

Прашума „Јањ“ заштићена је као објекат за научна истраживања од 1954. године, и представља природну ријеткост која је веома интересантна за посјетиоце. Од укупне површине 295 хектара, издвојено је језгро прашуме од 57,2 хектара, површина изван језгра износи 237 хектара, а непродуктивна површина (пут) је 0,8 хектара. Језгро прашуме је издвојено за научна истраживања и ту се нису изводили никакви други радови. Одлуком Владе Републике Српске о заштити Строгог природног резервата „Прашума Јањ“ из 2012. године, ово природно добро, које се налази на територији општине Шипово, заштићено је највишом категоријом Ia, према класификацији Међународне уније за заштиту природе (IUCN). Треба истаћи да је читава површина резервата заштићена Ia категоријом.

Сходно томе, у Строгом природном резервату

Апликација

Након што је 2018. године, Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине затражило мишљење о проширењу међудржавног серијског добра свјетске баштине – Исконске букове шуме Карпата и других регија Европе, путем Министарства просторног уређења, грађевинарства и екологије Републике Српске, исказана је заинтересованост од стране ШГ „Горица“ да се номинује заштићена прашума Јањ. Попуњен је и достављен Тентативни лист за Строги природни резерват „Прашума Јањ“, подручје неизмјењених природних особина са репрезентативним шумским екосистемима, као приједлог заштићеног подручја. Номинација је прихваћена и регистрована у UNESCO Центру за свјетску баштину, након чега је именован експертски тим за израду номинационог документа, а који су чинили представници ШГ „Горица“ Шипово, Јавног предузећа, Завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Републике Српске, Природно-математичког и Шумарског факултета из Бањалуке, Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, Министарства за просторно уређење, грађевинарство и екологију Републике Српске.

Према смјерницама UNESCO-а било је потребно издвојити и П-бафер зону око резервата као додатну заштиту, чија је граница минимално удаљена од резервата за 100 метара. Из тог разлога је донесена одлука да се формира П-бафер зона око резервата површине 65,95 ha.

Представници Међународне уније за заштиту природе IUCN су у октобру 2020. године, обавили теренску мисију, те је одржан и састанак представника Министарства за просторно уређење, грађевинарство и екологију РС, ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац и ШГ „Горица“ Шипово, Завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Републике Српске, општине Шипово, ЛУ „Тетријеб“, и удружења „Наше птице“. Након тога, у јуну 2021. године, достављена је информација од стране IUCN да је прослијеђен позитиван извјештај UNESCO-у за шест земаља са 15 компоненти. Центар за свјетску баштину је донио одлуку 28. јула 2021. године, да је „Прашума Јањ“, поред још 14 локалитета укључена у UNESCO.

На овај начин, „Прашума Јањ“ је постала прво природно добро у Републици Српској, односно Босни и Херцеговини које се налази под заштитом UNESCO-а. Како је сада „Прашума Јањ“ дио међународне мреже заштићених природних локалитета, којих тренутно у свијету има 94 у 18 земаља, UNESCO ће обезбиједити дугорочну заштиту, а требао би бити и олакшан приступ међународним средствима за реализацију свих неопходних активности.

Јово Дакић, директор ШГ „Горица“ Шипово појаснио је да је прашума Јањ“ сада дио међународне мреже заштићених природних локалитета, којих у свијету има 94 у 18 земаља. UNESCO ће обезбиједити дугорочну заштиту,

а биће омогућен лакши приступ међународним средствима, како би се унаприједила заштита строгог резервата природе „Прашума Јањ“. Због ситуације са пандемијом вируса Корона, није било могућности да присуствујемо састанку у Бриселу али је Влада Републике Српске дала сагласност министру за просторно уређење, грађевинарство и екологију за потписивање писма овлаштења и Заједничке декларације о намјерама. У писму се наводи да држава потписница овлашћује државу потписницу Белгију, коју заступа Агенција за природу и шуме Фландрије, која се пријавила као координатор у периоду од 2020-2024.године, за серијско добро свјетске природне баштине UNESCO „Исконске букове шуме Карпата и других региона Европе“ за сву формалну комуникацију са UNESCO-м и IUCN-ом. Заједничка декларација представља основу за заједнички приступ 18 држава потписница на мултилатералном нивоу у сврху заштите и управљања заједничким добром свјетске природне баштине „Исконске букове шуме Карпата и других регија Европе“. У наредном периоду, Министарство за просторно

уређење, грађевинарство и екологију треба формирати Управљачки одбор у коме се треба наћи њихов представник, представник Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Јавног предузећа, ШГ „Горица“, Завода за заштиту културно – историјског и природног наслеђа, Шумарског факултета. Нагласио је да општина Шипово има богату туристичку понуду. Улазак прашуме Јањ на листу свјетске природне баштине ће обогатити туристичку понуду како Републике Српске, тако и Босне и Херцеговине. На крају је истакао да Газдинство има веома добру сарадњу са општином Шипово, која је учествовала у суфинансирању пројекта везаног за промоцију „Прашуме Јањ“, израду интернет странице прашуме, промотивног материјала и набавку техничке опреме за потребе Р.Ј. „Заштита и очување прашуме Јањ“, те у суфинансирању пројекта за израду пројектне документације за измјештање пута из резервата, са Министарством пољопривреде, шумарства и водопривреде РС, реализацији пројекта везаног за заштиту прашуме - Изградња осматрачнице пожара и са свим осталим институцијама.

Научна истраживања и образовне активности

На подручју резервата могу се вршити научни и истраживачки радови. Сва истраживања се обављају на утврђеним сталним огледним плохама, од којих се једна налази у језгру, а двије у омотачу.

За истраживање у резервату „Прашума Јањ“, истраживач је дужан прибавити сагласност Управљача уз претходно мишљење Завода за заштиту културно - историјског и природног наслеђа Републике Српске. Образовне активности на подручју „Прашуме Јањ“, као што су школа у природи, теренска настава и семинари, стручне екскурзије, потребно је благовремено пријави

Посјете резервату

Приступ јавности „Прашуме Јањ“ је ограничен и то су организоване посјете у групама до 20 учесника уз надзор стручног лица, водича. Посјетиоци се могу кретати по заштићеном подручју само уз претходно прибављено одобрење Шумског газдинства и у пратњи водича. Фотографисање и снимање тонских и видео записа на подручју „Прашуме Јањ“ дозвољено је уз претходно прибављену сагласност.

Захтјев за издавање писменог одобрења подноси се ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а. д. Соколац, ШГ „Горица“ Шипово, Прве шиповачке бригаде бр.1 телефакс (387-50-371-420, 50-371-286), e-mail: gorica@sumers.org

Адаптивно управљање шумама у условима климатских промјена

Глобални циљ за прилагођавање климатским промјенама: јачање отпорности шумских екосистема и смањење осјетљивости на климатске промјене ради доприноса одрживом развоју и осигуравања мјера адаптације

Сагоријевање фосилних горива драматично повећава концентрацију изотопа угљендиоксида (CO₂) у атмосфери који као додатни CO₂ задржавају топлоту а која би иначе отишла у свемир. Због тога се структура наше атмосфере мијења, услед чега долази до отопљавања климата. Иако су климатске промјене глобални процес по свом карактеру, потенцијалне промјене неће бити једнаке на свим подручјима и та разлика може бити драматична за шумске екосистеме. Сматра се да је у свијету око једне трећине укупног потенцијала загријавања уствари индиректна посљедица дефорестације.

На Балкану, повећање средње годишње температуре за период 1986–2015. године у односу на период 1961–1980. године у просјеку износи 1,2оС, због чега се овај регион сматра једним од угроженијих услед климатских промјена у Европи. До краја XXI вијека, према тзв. стабилизационом сценарију уједначене емисије гасова стаклене баште, на садашњем нивоу очекује се пораст просјечне годишње температуре до око 2,0оС али према сценарију сталног повећања емисије гасова очекује се да температура у просјеку буде већа, чак за 4оС у односу на референтни период. Колико је то важно за шуме указује чињеница да пораст температуре ваздуха за око 3,0оС оставља на шумску вегетацију сличну посљедицу као помјерање висинског појаса вегетације за 500 м

надморске висине. Такође, очекује се смањење падавина за 50-100 mm и сувља клима током љета (јуни-август). Највеће смањење падавина (до 25%) очекује се у јесен, а оскудност расположивости водних ресурса, односно суша у вегетационој сезони, ће бити све израженија.

Велики проблем представљају учестале екстремне временске појаве, нарочито олујни вјетрови који су изазвали катастрофалне штете у шумама средње Европе: 1990. године и 1999. године у Француској, Њемачкој и Швајцарској од олујног вјетра „Лотар“ када је уништено 165 милиона кубика дрвета, затим током 2005. године у Шведској је вјетар „Гурдун“ уништио 75 милиона кубика, а 2007. године у Њемачкој и Чешкој вјетар „Кирил“ је уништио 49 милиона кубика. Вјетрови „Клаус“ и „Ксинтија“ током 2009. и 2010. године у Француској и Шпанији оштетили су 45 милиона кубика, а 2018. године у Италији вјетар „Ваиа“ оштетио је 8,5 милиона кубика. Ове количине одговарају једногодишњем етату за ова подручја Европе. Поред тога, према сателитским снимцима у Европи, током 2019. године регистрована су 3.864 шумска пожара, а сваки је имао површину већу од 30 хектара и опожарено је 789.730 хектара шума и шумског земљишта. Већина климатских модела предвиђа велике промјене у оквиру шума али због велике брзине климатских промјена и ограничења реакције шумских екосистема на повећање температура, повећање концентрације угљендиоксида као и повећање депозиције нитрата, а нарочито у спором прилагођавању многих врста дрвећа климатским екстремима посљедице по шуме могу бити огромне.

Смањивање директних и индиректних емисија стакленичких гасова и секвестрација емисија кроз шумарске праксе су најважнији поступци адаптација на климатске промјене. Такав приступ у шумарству на глобалном нивоу утицао је на увођење релативно новог појма односно концепта „климатски паметног шумарства“ (Climate-Smart Forestry, CSF) које поред одрживог развоја шумских екосистема промовише

мјере за повећање укупне шумовитости, избјегавање крчења шума, адаптацију управљања шумама ради повећања отпорности шума на климатске промјене и употребу дрвета за израду разних производа који складиште угљеник или да дрво као извор енергије замјењује фосилна горива и тако спрјечава инвазивну емисију гасова који изазивају ефекте стаклене баште.

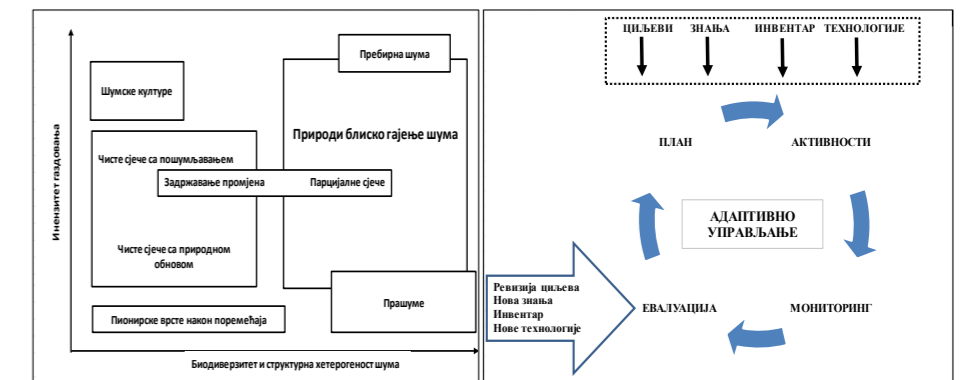
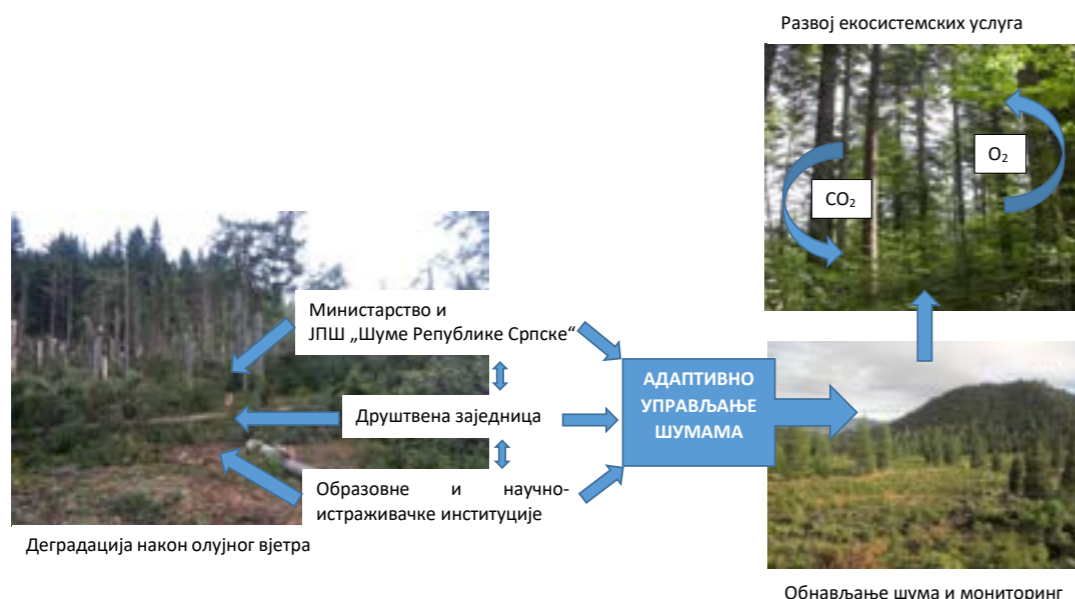
Почетак развоја идеје о адаптивном управљању природним ресурсима јавља се у другој половини прошлог вијека. Адаптивно управљање представља праћење активности уз механизме контроле у циљу прилагођавања будућих планова и стратегија жељеним ефектима управљања. Његов значај за шумарство произилази из основних шумарских принципа и постало је премиса савремених стратегија развоја шумарства у Европи. Оно је узроковано историјским утицајем екстерних фактора на развој шумарства као што су епидемије, пандемије, ратови, индустријска револуција, пораст броја становника, тржишна економија и у данашње вријеме еколошки проблеми. Адаптивно управљање шумама подразумева мултидисциплинарни приступ и четворофазни циклус јачања разумијевања сложених биофизичких, социјално-економских и политичких система уз стални мониторинг (контрола екосистема) и стицање нових емпиријских знања чији позитивни ефекти се примјењују у пракси. Стабилност шумских екосистема под промјенљивим климатским условима зависи од адаптационог потенцијала појединачних врста дрвећа али и екосистема у цјелини. Прилаз таквом односу у газдовању шумама потиче од изреке: "Адаптирај се или нестани, сада као и увијек, неумитни је императив природе".

Могућа су три приступа адаптације шума на климатске промјене: без интервенције, реактивна адаптација и планирана адаптација. Коришћење врста различитих провенијенција и егзота или потпомогнута миграција добро прилагођених врста дрвећа из других климатских услова, могу побољшати адаптивни капацитет шума. Ипак, у суштини тежња је да се газдовањем стварању мјешовите, разнодобне и структурно хетерогене шуме аутохтоних врста дрвећа. Због изражених неизвјесности, значаја општекорисних функција шума и потребе адаптације све више се подстичу и развијају алтернативни системи газдовања који треба да омогуће реализацију стратешких циљева одрживог управљања

шумским екосистемима, а међу њима се издваја природи блиско гајење шума (Close to Nature Silviculture, CNS) и тзв. „континуирана прекривеност шумама“ (Continuous Cover Forestry, CCF). Основна премиса од које полазе ови системи је да нас природа учи како далеко и у ком правцу шумарима могу послужити утицајне природне силе у складу са класичном мисли: „Опонашати природу, убрзати њено дјело је темељна максима силвикултуре“. Суштина овог приступа заснована је на коришћењу природне саморегулације и узгојним техникама које не ометају природне процесе током развоја шуме.

Адаптивно управљање није само уско везано за технолошка рјешења, већ и за услове политичког окружења које ствара простор за примјену нових технологија и укључивање доказаних традиционалних практичних техника. Тако је и Паришки споразум, који су подржале чланице Уједињених нација 2015. године и који је донесен под руководством Оквирне конвенције Уједињених нација о промјени климе (United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC), поред наглашене потребе спровођења мјера за митигацију (ублажавање) климатских промјена, истакао важност адаптације (прилагођавања) на климатске промјене, нарочито за неразвијене земље и земље у развоју, ради обезбјеђивања одрживог развоја и ублажавања негативних посљедица утицаја климатских промјена на шуме. При томе је потребно изаћи из оквира управљања који се темеље углавном на поједностављеној равнотежи између запремине, прираста и етата и систематски интегрисати резултате свих интервенција и спољашњих утицаја на шуме како би се побољшало стање шума и прилагодило промјенама.

Проф.др Зоран Говедар

Природи блиско гајење шума у односу на интензитет газдовања, биодиверзитет и структурну хетерогеност шума

Фазе адаптивног управљања

КЛИМАТСКЕ ПРОМЈЕНЕ

Институционалне мјере на ублажавању негативних ефеката за Републику Српску, са освртом на област шумарства

Климатске промјене постају све озбиљнија пријетња по становништво, економију и животну средину на планети Земљи. Мјере на ублажавању њихових негативних ефеката добијају стратешки приоритет у националним политикама све већег броја земаља свијета. Република Српска води проактивну политику на изградњи институционалних капацитета за прилагођавање климатским промјенама. Реализација Пројекта за израду стандардних оперативних процедура (SOP-а) за размјену података/информација између сектора релевантних за прилагођавање климатским промјенама – област шумарства Републике Српске (UNDP 2020. година).

Међународне обавезе и институционални оквир за дјеловање Републике Српске на ублажавању негативних ефеката климатских промјена

Последњу деценију свједочимо климатским промјенама које се интензивно манифестују у виду повећања температуре ваздуха, промјене образаца годишњих падавина на одређеним подручјима, топљењу леда у арктичким подручјима, а што све има за последицу појаву бројних екстремних климатских феномена са драматичним утицајем на људе и имовину у скоро свим регијама свијета.

Од ових последица није изузета ни територија Републике Српске. Као потврда догађаја са изразито катастрофалним штетама по становништво, привреду и шумски фонд Републике Српске, свакако је за истаћи сушни период из 2012. године и незапамћене (тзв. стогодишње) поплаве из 2014. године.

У намјери да да свој допринос, а полазећи од чињенице да се ради о глобалном проблему и притом уважавајући објективне околности друштвеног уређења државне заједнице, Република Српска, у оквиру своје надлежности, посвећена је досљедном провођењу Оквирне конвенције Уједињених нација о климатским промјена (UNFCCC), којег је ратификовала Босна и Херцеговина 2000. године и који као такав представља најважнији ратификовани међународни споразум у области заштите животне средине. Преузете обавезе из Конвенције, поред осталог, односе се на то да се приликом израде одговарајућих стратегија и стратегија привредног развоја, укључе процјене утицаја климатских промјена, са циљем максимално могућег смањења утицаја

њихових негативних последица на привреду, здравље становништва и животну средину, те систематско надзирање и истраживање, размјену података и информација о клими и климатским промјенама, са циљем побољшања научних открића о узроцима и последицама климатских промјена.

Осим Конвенције, значајан искорак у погледу одговорног приступа рјешавању проблема климатских промјена на нивоу државне заједнице, учињен је од стране Савјета министара Босне и Херцеговине, усвајањем Стратегије прилагођавања на климатске промјене и нискоемисионог развоја за Босну и Херцеговину за период 2020.-2030. године. Овим документом је дефинисана стратегија прилагођавања на климатске промјене као координисан приступ којим се осигурава да Босна и Херцеговина, а самим тим и Република Српска, буде добро припремљена и да се на одржив начин прилагоди климатским промјенама.

Исто тако, битно је нагласити и то да је Влада Републике Српске усвојила „Програм прилагођавања законодавства Републике Српске са правном тековином ЕУ у области заштите животне средине“ у новембру 2016. године. Овај Програм прилагођавања се фокусира на Поглавље 27 правних тековина ЕУ и има за циљ да осигура да Република Српска у оквиру БиХ буде спремна да води преговоре са Европском комисијом и Европским савјетом на најефикаснији начин и да испуни своје обавезе које проистичу из Споразума о стабилизацији и придруживању између Европске заједнице и њихових држава чланица и Босне и Херцеговине.

Провођење Пројекта за израду стандардних оперативних процедура (SOP-а) за област шумарства Републике Српске

Један од веома важних аспеката у испуњавању преузетих међународних обавеза јесте међусобна координација свих активности и мјера кључних институција на свим нивоима власти.

Управо из разлога непостојања јасно успостављене координације међу институцијама свих нивоа власти БиХ у смислу дијелења података везаних за адаптацију на климатске промјене - ССА (енг. ССА – climate change adaptation), инициран је **Пројекат за израду стандардних оперативних процедура (SOP-а)** за размјену података/информација између сектора релевантних за прилагођавање климатским промјенама (UNDP 2020. година).

Општи циљ овог пројекта јесте пружање подршке Институцијама БиХ, ентитета и Брчко дистрикта да, у складу са важећом легислативом, добију релевантне податке о стварном утицају климатских промјена у осјетљивим секторима, да препознају активности адаптација које дају ефекат, те на крају унаприједи процесе планирања. Резултати ових активности даље требају да надограде базе знања за адаптацију, утичу на изградњу институционалних капацитета прилагођавања на климатске промјене и демонстрирају иновативне начине финансирања адаптације на државном нивоу, нивоу ентитета и локалних управа.

Оперативни циљ реализације овог задатка огледа се у развоју оквира Мониторинга и Евалуације (M&E) за активности прилагођавања климатским промјенама. Основа за развој M&E оквира је израда Стандардних Оперативних Процедура (SOP) за размјену података/информација између сектора релевантних за прилагођавање климатским промјенама (водопривреда, пољопривреда, шумарство, животна средина, просторно планирање и хидроенергетски сектори), те у хоризонталном и вертикалном смислу међу институцијама БиХ, ентитета и Брчко дистрикта.

На основу заједничког споразума оба ентитета, контакт-институција БиХ према UNFCCC је Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију Републике Српске (Focal point), које има задужење да прати, координише све активности везане за реализацију обавеза и подршке у сагледавању утицаја и мјера адаптације на климатске промјене.

Управо у овом Пројекту, кроз дефинисање главних стратешких принципа у прилагођавању на климатске промјене, наведени су: 1. Генерисање и ширење знања и информација заснованих на чињеницама; 2. Ефективни институционални и регулаторни оквири; 3. Ефективни приступи прилагођавања на климатске промјене; 4. Адекватно финансирање прилагођавања

на климатске промјене; 5. Резултати. Ослањајући се на први стратешки циљ проистичу и активности на овом пројекту у смислу сакупљања и ширења знања заснованих на чињеницама у области шумарства.

Слиједећи ове активности, Република Српска је у измјенама и допунама Закона о заштити животне средине - Службени Гласник Републике Српске бр. 70/20 извршила допуну члана 115 са чланом 115а, који се односи на успоставу јединственог Информационог система заштите животне средине Републике Српске. Њиме је оквирно дефинисана сврха и начин његове успоставе. Информациони систем води Фонд за заштиту животне средине и енергетску ефикасност Републике Српске.

Република Српска има значајну површину под шумама и шумским земљиштем, уз разноврсност и богатство биљног и животињског свијета, који је чине једном од најважнијих шумских подручја у Европи. Као последица међусобног преплитања биолошке и геолошке различитости, уз утицај човјека током дуге историје, данас у Републици Српској (као и читавој БиХ) имамо висок степен екосистемске, међуврсне (специјске) и генетичке разноликости. Уз све ово, утицај специфичне орографије, геолошке и педолошке структуре, хидрологије и климе, такође дају свој значај (Матаруга и сар., 2014). Ова јединствена разноврсност осигурава отпорност шумских екосистема на утицаје климатских промјена и флексибилност у прилагођавању на те промјене али ипак постоји и ризик да неки од јединствених и осјетљивијих екосистема буду угрожени (или нестану). То значи да би ови утицаји могли проузроковати озбиљне последице за цијелу земљу, када је у питању еколошки и економски значај шума.

Према подацима Статистичких годишњака Републичког завода за статистику Републике Српске (<http://www.rzs.rs.ba/>), шуме у Републици Српској у 2017. години покривају 1,09 милиона хектара што је 43,71% укупне површине. У погледу власништва над шумом данас у Републици Српској доминирају државне шуме (76,9%) са много бољим стањем (квалитетнијим шумама). Тако је у државним шумама највеће учешће

високих шума са природном обновом (46,41%), изданачких шума (21,27%), површине подесне за пошумљавање и газдовање (16,68%), површине неподесне за пошумљавање и газдовање (6,26%) и шумске културе (5,46%). У приватним шумама највеће је учешће изданачких шума (59,4%), затим високе шуме са природном обновом (37,15%) (Говедар и сар., 2018).

Израда Стандардних оперативних процедура за област шумарства Републике Српске, обављена је уз претходно проведено комуникацију и усаглашавање са представницима сљедећих институција:

- **Министарство пољопривреде шумарства и водопривреде.**

Надлежности Министарства су дефинисане Чланом 28. Закона о Републичкој управи ("Службени гласник Републике Српске", број 115/18)

- **Фонд за заштиту животне средине и енергетску ефикасност Републике Српске.**

Надлежности Фонда су дефинисане Законом о заштити животне средине Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", број 71/12); Законом о измјенама и допунама Закона о заштити животне средине ("Службени гласник Републике Српске", бр.79/15) и Законом о измјенама и допунама Закона о заштити животне средине ("Службени гласник Републике Српске", број 70/20);

- **ЈПШ „Шуме РС“ а.д. Соколац.** Надлежности јавног предузећа су дефинисане Законом о шумама („Службени гласник Републике Српске“, бр. 75/08, 60/13 и 70/20);

- **Републички завод за статистику Републике Српске.** Надлежности Завода су дефинисане Чланом 47. Закона о Републичкој управи ("Службени гласник Републике Српске", број 115/18);

- **Републичка управа цивилне заштите.** Надлежности Управе су дефинисане Чланом 36. Закона о Републичкој управи ("Службени гласник Републике Српске", број 115/18).

Промијене на шумским екосистемима се дешавају споро и тешко их је тренутно запазити и евидентирати. Зато су потребни трендови базирани на вишегодишњој инвентаризацији и анализи. На бази међудобне комуникације усаглашени су индикатори и дат опис процедура по питању начина прикупљања података и извјештавања и исти имају упориште у законској и подзаконској регулативи на нивоу БиХ и РС.

Увођењу индикатора се приступило да би се пратило стање шума и шумарства на територији Републике Српске, а у контексту климатских промијена и то двоструко. Како климатске промијене утичу на шуме (адаптације) и како активности и мјере у шумарству утичу на ублажавање климатских промијена (митигације). Основ за њихов одабир био је на бази сагледавања постојећег стања у области шумарства Републике Српске, расположивих

података и њихову важност као показатеља утицаја климатских промијена и адаптација у области шумарства. Нарочито је значај дат чињеници по питању сложености функционисања шумских екосистема и тешкоће које прате њихово објективно сагледавање у тренутку посматрања. Како их многи називају „фабрике под отвореним небом“, шуме примају утицаје и шаљу сигнале које није увијек лако читати и који су последица многобројних фактора па је и дефинисање стварних фактора често прикривено. На ово треба додати и чињеницу да се промијене у шумским екосистемима не дешавају „преко ноћи“, оне су сложене и дуготрајне. Интервенција данас се може манифестовати последице неколико десетљећа, док се опет дешавања и последице из прошлог вијека могу лако приписати данашњим интервенцијама. Њихов одабир (приједлог) је извршен како бисмо добили најбоље показатеље за претходно наведено, а у исто вријеме да се ти подаци већ евидентирају и имају компатибилност са истима из ФБиХ. Предложени индикатори за потребе праћења адаптације шумарства у Републици Српској на климатске промијене су:

1. Површина шума и шумског земљишта

Д е ф и н и ц и ј а и н д и к а т о р а
- Индикатор прати годишње површине шума према: власништву, учешћу врста (чисте и мјешовите) и састојинском стању (1. Високе шуме са природном обновом; 2. Високе деградирани шуме; 3. Шумске културе и плантаже; 4. Изданачке шуме; 5. Површине подесне за пошумљавање и газдовање; 6. Површине неподесне за пошумљавање и газдовање; 7. Узурпације). Исто тако, прати композицију и дистрибуцију дрвенастих (главних) врста, те њихово учешће и промијене кроз вријеме, као и емисију и усвајање угљен диоксида-СО2.

2. Укупан обим сјеча и пошумљавања

Д е ф и н и ц и ј а и н д и к а т о р а
-Обим сјеча уз стање залиха шумских дрвених сортимената директно указује на количину складишеног и/или изгубљеног СО2. Такође, мјера оснивања шума

на мјесту гдје је раније није било (пошумљавање), као и подизање брзорастућих плантажа је директан допринос повећању површине под шумама, а тиме и акумулације СО2.

3. Опожарене шумске површине

Д е ф и н и ц и ј а и н д и к а т о р а
-Индикатором се прати просторно-временска дистрибуција пожара отвореног простора у Републици Српској. Пожари отвореног простора изазивају низ негативних последица у животној средини: нестанак и деградацију станишта, појаву површинске ерозије земљишта, повећање емисија СО2, угроженост живота и здравља људи, нестанак биљних и животињских врста, те смањење квалитета живота људи. Пожари негативно дјелују на биолошку разноликост и представљају директан притисак на шумске екосистеме, те утичу на опстанак животињских и биљних врста.

4. Површине под одрживим управљањем (међународни сертификат)

Д е ф и н и ц и ј а и н д и к а т о р а
- Индикатор указује на тренд шумских површина с гаранцијом одрживог газдовања у виду сертификата. Одрживо газдовање шумом подразумева газдовање при којем се задовољавају одређени привредни, еколошки и друштвени стандарди. Да се са шумама у јавном и приватном власништву управља и газдује према строго еколошким, социјалним и економским стандардима, тренутно потврђује сертификат FSC – Forest Stewardship Council или PEFC - Programme for the Endorsement of Forest Certification). ЈПШ “Шуме Републике Српске” а.д. Соколац посједује FSC сертификат од 2006. године. Тренутно посједује сертификат бр. SGS-FM/COC 004338, чија је важност од 10.03.2018. год. до 09.03.2023. године. Сертификат се односи на цјелокупну површину шума и шумског земљишта у власништву Републике Српске, а коју користи Јавно предузеће. Задњи редовни надзор примјене FSC стандарда од стране овлашћене сертификацијске куће обављен је у периоду 26-30.10.2020. године. Везани индикатор: Површине шума и шумског земљишта.

5. Санитарне сјече („случајни ужици“)

Д е ф и н и ц и ј а и н д и к а т о р а
- Уз “редовне” или планске сјече у шумарства, увијек се мање-више дешавају штете које су последица низа фактора. Обим и интензитет сушења стабала (као и њихова сјеча) су углавном последица: суше, болести и штеточина (градација штетних организама је углавном секундарна појава), вјетро–ломови и извале, сњего-ломи и извале и др. Обим ових сјеча и тенденције могу се директно довести у везу са климатским промијенама.

6. Здравствено стање шума

Д е ф и н и ц и ј а и н д и к а т о р а
-Индикатор даје информацију о стању оштећености шумских екосистема путем процјене дефолијације (губитка лисне масе) и дисколарације (губитка боје) крошања шумских врста дрвећа на квадратној мрежи сталних огледних тачака

квадрата 16x16km. Оштећеност шумских екосистема значајно утиче на господарење шумама и на њихову вишенамјенску функцију. Класификација за утврђивање степена дефолијације и деколоризације по класификацији UN/ECE (Економска комисија уједињених народа за Европу) ICP Forests Monitoring (Међународни програм за праћење и процјену последица ваздушног загађења на шуме) на основу које су стабла сврставана у пет класа.

Ова процедура подразумева да централна јединица на нивоу ентитета у координацији са кључним „изворима података“ - индикатора (самостално или заједнички) има успостављене критеријуме за периодичну евалуацију постојеће процедуре у свим сегментима: сакупљање, обрада, аутентификација, проток и архивирање података тј. индикатора. У овај процес су укључена надлежна Министарства и он подразумева да се ради по аутоматизму сваких 10 година. За ниво Републике Српске, прикупљање, обрада и извјештавање према Фонду за животну средину ослања се на три кључне институције:

- ЈПШ „Шуме РС“ а.д. Соколац, као доминантан извор података у области шумарства (укључујући и предложене индикаторе),

- Министарство пољопривреде шумарства и водопривреде у Влади Републике Српске, које прикупља и контролише податке

- Фонд за заштиту животне средине и енергетску ефикасност РС, као институцију која води информациони систем заштите животне средине.

Обавезе ЈПШ „Шуме РС“ по овом основу су прикупљање података и редовно годишње извјештавање према МПШВ РС, одакле се подаци даље дистрибуирају према Фонду за заштиту животне средине и енергетску ефикасност Републике Српске. Од стране Фонда подаци се прослијеђују у институције БиХ, а одатле према институцијама ЕУ. По истом принципу ће се радити и у секторима пољопривреде, водопривреде, и других сектора. Неопходно је указати да су ово основни индикатори који ће се пратити у првом периоду. За очекивати је да ће се у будућности број индикатора повећавати, те да ће се тражити више и тачнијих података, сходно актуелним трендовима.

Проф. др Милан Матаруга
Славко Ступар, дипл. инж. шум.

Подизање нових шума – стање и тенденције у свијету и код нас

Нове шуме - вишеструка прилика у ери великих промјена друштва и климе

Глобални тренд пада површина под шумама је константан и тренутно се као највећи проблеми наводе крчење шума у Амазонији и пожари који погађају највећу државу на свијету – Русију, гдје је у претходних неколико година изгорјело неколико милиона хектара шуме. Површина под шумама, на глобалном нивоу, са 4,3 милијарде хектара (31,85% површине копна), пала је на испод 4 милијарде и тренутно се процјењује да је површина под шумама око 3,99 милијарди хектара (30,85%). Убрзан пад површине под шумама био је привремено смањен током пандемије вируса корона али је након тога добио још више на замаху.

Неколико је разлога смањена површине под шумама. Неки од њих, шумарима добро познати, су: - повећана потреба за дрветом на локалном, регионалном и глобалном нивоу, што поспјешују нове законске регулативе у другим секторима привреде, које предвиђају повећање намета на материјале током чије производње и употребе се загађује околина (нпр. цемент, челик, алуминијум), као и на електричну енергију. Акцент се ставља на карбон неутрализацију, при чему је дрво карбон неутралан производ (не емитује угљен-диоксид при производњи, градњи и осталим видовима употребе) те дрво постаје све пожељнија сировина, - климатске промјене чија су једна од манифестација пожари, који настају услед повећања температуре и редистрибуције падавина, доводе до смањења површине под природним шумама, - крчење за потребе стварања обрадивих површина

Смањење површине под шумама доводи до потребе за подизањем нових шума. Посматрано на глобалном нивоу, површина под шумским засадима (културама и плантажама) је повећана са 167,5 милиона хектара 1990. године на преко 280 милиона хектара у протеклих пар година, а учешће у шумском фонду расло је са 4,06% на преко 7%. Раст површине под новим шумама има стопу од 1,2%, а предвиђена динамика раста, да би се задовољиле потребе човјечанства, треба да буде минимално 2,4%. Закључак је јасан – не садимо довољно! Садимо само пола од потребне површине неопходне да би задовољили потребе за дрветом.

Посматрано на нивоу држава, Кина подиже највише шума у свијету. Препозната је потреба да се произведе што више дрвета за потребе растуће индустрије и за потребе заустављања климатских промјена. Обими пошумљавања су били толики да су значајно мијењали климу па чак имали и негативне ефекте због потрошње воде у неким сувљим областима. Употреба генетички модификованог дрвећа у Кини је одавно заживјела, док је за остатак свијета то још увијек “табу” тема због недовољне истражености ефеката генетски модификованог дрвећа на дугоживуће шумске екосистеме. По обиму пошумљавања, иза Кине слиједи САД, Русија, Канада, Шведска, Јапан, Индија, Бразил, Финска, Њемачка, Индонезија, Украјина, Тајланд, Вијетнам,

Турска, Чиле, Шпанија, Нови Зеланд, Аустралија, итд. Све наведене државе имају развијене програме оплемењивања шумских врста, развијено шумско сјеменарство, расадничарство и настоје да примјене најсавременије методе и технике подизања нових шума.

Улагање у подизање нових шума се сматра добром инвестицијом и у шуме улажу инвестициони фондови, пензиони фондови, банке, приватне компаније, владе држава, приватна лица и др. Пензиони фондови имају око 100 милијарди долара уложене у шуме са тенденцијом раста. Једна од највећих инвестиционих конференција у области шумарства, гдје се договарају послови вриједни неколико стотина милиона долара годишње, одржава се у Свјетском шумарском центру (World Forest Center) у Портланду, Орегон, САД. Тада се на конференцији врло интересантног и изазовног назива “Who will own the forests?” (Ко ће посједовати шуме?) окупи по неколико стотина инвеститора који договарају послове закупа земљишта, подизања нових шума, газдовања, искориштавања и продаје. Учешће на самој конференцији кошта и до неколико хиљада долара, а бројни инвеститори из свих крајева САД-а и свијета разматрају како уложити новац у нове шуме и постићи

максимум у производњи. Стручњаци шумарске струке представљају кључ за остварење њихових замисли. Поред таквих комерцијалних подухвата великих размјера, постоје обимни програми подизања шума као што су: Bonn Challenge (Бонски изазов - пошумити 350 милиона хектара до 2030.), AFR100 (обновити 100 милиона хектара деградираног и обешумљеног земљишта у Африци до 2030.), The Atlantic Forest Restoration Pact (обновити 15 милиона хектара шуме у Бразилу до 2050.), Plant a Billion Trees (засадити милијарду садница до 2025.) и многи други континентални, регионални, државни и локални пројекти.

Гдје смо ми у том смислу? Иако смо просторно мали, површине голети подесних за пошумљавање којима се барата, у власништву државе, у протеклих пар година крећу се око 160.000 хектара. Од тога је, према Мастер плану пошумљавања и газдовања шумским културама у РС, нешто мање од 90.000 хектара ван подручја правог крша. Пошумљавања се изводе сваке године, у складу са прописаним нормама по површинама, врстама и густинама предвиђеним шумско-привредним основама. Нажалост, успјех опстанка садница на терену је често врло мали, а за тако мали успјех опстанка се наводи широк спектар разлога. За очекивати је да ће се кроз употребу унапријеђеног садног материјала и ширег спектра врста прилагођеног станишту, дефинисаних кроз Мастер план пошумљавања и газдовања шумским културама у РС и кроз другу фазу овог пројекта – разраду асортимана садног материјала по шумским газдинствима, постићи бољи резултати. Са друге стране, на мањим површинама, приватници подижу засаде шумског дрвећа са доста добрим успјехом.

Наиме, изражен тренд миграција становништва у посљедње вријеме, у комбинацији са порастом цијена дрвета у свијету, доводи многе власнике земље коју не могу да је обрађују, као и власнике малог и средњег капитала у шумске расаднике у жељи да инвестирају у подизање шума. Све чешће се може чути да је неки приватник купио земљу и да је подигао засад тополе, црног ораха, дуглазије, боровца, багрема итд. Врло је то честа појава и међу нашим колегама шумарима и привредницима који су тијесно везани за шумарство, који препознају значај улагања у шуме. Изрека каже “Када не можете пратити друштвене токове, пратите токове новца”. Изгледа да токови новца све више воде у подизање нових шума.

Шта доводи до повећаног обима подизања нових шума? Као што је раније речено, два су главна разлога. Једно је, дефинитивно, пад цијена земљишта услед миграција становништва, при чему је цијена посједа пала и тиме отворила простор за шумарске активности. Други разлог је повећање потражње и цијене дрвета. За очекивати је да та цијена непрестано расте. Поред

дрвета, треба очекивати и неке друге бенефите.

Паришким споразумом предвиђено је да Европа постане карбон неутралан континент до 2050. године. БиХ је једна од потписница споразума и обавезала се да ће редуковати емисије угљен-диоксида. То ће тражити повећање површина које могу да апсорбују угљен-диоксид, с обзиром на то да наша држава базира производњу електричне енергије на угљу и да још увијек доминирају “прљаве технологије” у индустрији које се сматрају највећим загађивачима, односно, емитерима угљен-диоксида. Наши власници шума могу очекивати и друге бенефите осим вриједности самог дрвета као сировине. Развија се тржиште карбон кредита за потребе регулисања количине угљен-диоксида и смањења ефекта климатских промјена. Ових дана смо свједоци поштравања политике Европске Уније према загађивачима, нарочито последице катастрофалних поплава у Западној Европи. Најављује се увођење пореза на све загађиваче, што ће погодити скоро све привредне секторе (транспорт, грађевинарство, индустрија, итд.) при чему ће се начело да загађивач плаћа, односити и на земље које послују са државама у ЕУ. То даје нови “вјетар у леђа” будућим шумовласницима јер имају производ који је еколошки пожељан са више аспеката.

Ипак, треба бити опрезан код подизања нових шума. Проблеми код подизања шума често настају услед недовољног знања о шумским врстама и њиховом понашању. Често наш народ прецијени своје знање о шумама и без консултација са стручњацима из те области направи грешке које могу да коштају, у најмању руку разочарења, а да не говоримо о трошковима оснивања шума.

Најчешћи проблем је неадекватан избор врсте на станишту које се пошумљава. Често народ потпада под

утицај масовних медија, гдје се “врте” рекламе које обећавају огроман профит уз мало рада. Један од таквих примјера је и пауловнија чије саднице достижу вртоглаве износе у односу на трошкове процеса производње, а на нашим подручјима тренутно нема ниједне плантаже пауловније којом би се власник могао поносно похвалити и која је достигла све оно што је у рекламама обећано да ће постићи. Треба бити опрезан код избора врсте и анализирати услове климе и земљишта који су круцијални код избора врсте.

Постоје многе врсте које су се показале и доказале на нашим подручјима, постизале врло високе прирасте и запремине на крају опходње, а које се могу користити у подизању шума. То су врсте као што је: џиновска јела (*Abies grandis Douglas ex Don*), кавкаска јела (*Abies nordmanniana Stev. (Spach)*), дуглазија (*Pseudotsuga menziesii Mirb./Franco*), боровац (*Pinus strobus L.*), црвени храст (*Quercus rubra L.*), црни орах (*Juglans nigra L.*), затим клонови врба, топола, јоха и друге врсте које имају велики потенцијал за коришћење и релативно кратку опходњу. Тако нпр. атлантски кеदार (*Cedrus atlantica Endl.*) представља врсту која се у Европи све више сади, одлично расте, отпорна је и има квалитетно дрво. Аризонски чемпрес (*Cupressus arizonica Greene*) се одлично показао на сувим стаништима, а у Сјеверној Македонији се користи интензивно, уз црни бор, за пошумљавање тешких терена. У Њемачкој се интензивно тестира мечија лијеска (*Corylus colurna L.*), а постоји неколико програма оплемењивања. Црвени храст је одавно у шумама Француске добио незамањиву улогу јер је отпорнији од домаћих храстова, а може да расте и на некавалитетнијим стаништима него што су нпр. китњакова. Велики интерес у Баварској влада за Панчићевом омориком (*Pinus omorika Panč./Purk.*), нашем ендемском и реликтном врстом због уске крошње (везано за прореди), доброг раста и естетске вриједности. Кључан фактор успјеха пошумљавања је ускладити екологију и поријекло (провенијенцију) врсте са екологијом станишта, произвести квалитетан садни материјал и тада се може очекивати добар пријем садница, брз раст и продукција квалитетног дрвета.

Други проблем јесте што се новооснованим културама не посвећује довољно пажње. Размишљања иду у правцу да само треба садницу посадити и након тога ће култура сама расти. Нажалост, ово је врло често размишљање које води новоосновану шуму у једном правцу – правцу неуспјеха. Првенствено се као проблем наводи потреба борбе против коровске вегетације. Употреба хербицида у шумарству се углавном своди на расаднике и у шумама је ријетка јер је еколошки неприхватљива, те је као такву и законска регулатива

препознаје. Али у тренду подизања шума на приватним посједима, на пољопривредном земљишту и то може да се разматра као опција, уколико нема еколошких опасности и не коси се са законском регулативом. Често је непознаница дејство хербицида који су тестирани за пољопривредне врсте, на шумске саднице али се добар савјет може наћи код колега шумара – расадничара, који се тиме баве свакодневно. У сваком случају, уколико се не може употребити хербицид, остају еколошки најприхватљивије мјере борбе – механичке.

Мудреновић у свом раду из 1977. наводи потребу ђубрења чак 4 пута, од момента садње до момента склапања крошњи, врста сађених у Инцел плантажама. Прво ђубрење је ПК ђубривом када се сади, да садница лашке преборди шок пресадање; азотна ђубрива у првој години након оснивања, да се садница брже развија; комплексна ђубрива у 4. години за убрзање раста и завршно ђубрење у 8. години када долази до почетка преклапања крошњи, а тиме и коријења и када настаје конкуренција за хранљивим материјама, што може негативно да се одражава на прираст. Ђубрењем се ефекти конкуренције неутралишу све до првих прореди. У питању је плантажно шумарство, није норма за подизање култура али треба имати у виду да је ђубрење пожељно и да даје одличне ефекте. Поготово сада, у ери „паметних“ ђубрива, спороотпуштајућих ђубрива, потенцијал за коришћење у шумарству постаје огроман.

Прореди изведене у одговарајућем периоду културе, могу значајно да повећају вриједност културе. Примјер тога су црни бор у Теслићу, дуглазија у околини Добоја и други објекти који су обрађени у научним радовима колега из ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац и са Шумарског факултета Универзитета у Бањој Луци.

Формирање крошње, односно резивање крошње, је мјера која значајно може да повећа вриједност културе. Правилно резивање по времену и мјесту може

да повећа удио најквалитетнијих дрвених сортимената те тако повећа вриједност нове шуме 3-4 пута.

Тренд подизања нових шума од стране приватника је за похвалу и подршку. Свака нова садница која се усади је „плус“ за шумарство. Међутим, улога шумара не треба и не смије бити маргинална и савјетодавна на нивоу консултација током јутарње кафе. Подизање шума је комплексно и захтијева анализу станишта и погодности за врсту јер, како каже професор Стилиновић у својој књизи Пошумљавање, уколико изаберете погрешну врсту на двоструком сте губитку. Прво - што сте уложили средства за подизање нове шуме. Друго - што сте до момента, док схватите да то није оно што сте мислили да ће да буде, изгубили вријеме и средства које би нека друга, продуктивна врста, далеко боље искористила и остварила зацртане циљеве. Уколико постоји воља и жеља да се оснује нова шума од стране приватног лица треба искористити „моментум“ воље и жеље појединца, усмјерити га на одговарајуће анализе интеракције врсте са климом, земљиштем, упознати га са биотичким и абиотичким ризицима, радовима након оснивања, те очекиваним добитком. Уколико цио свијет, као што је наведено на

почетку овог текста, улаже максимуме у подизање нових шума, онда и ми не требамо бити „мимо свијета“.

На крају, за подизање ентузијазма за подизање нових шума, код потенцијалних будућих власника шумске културе или плантаже, добро дође анегдота коју је својевремено, док је предавао Шумарску генетику и оплемењивање дрвећа на Шумарском факултету Универзитета у Бањој Луци, причао професор Василије Исајев својим студентима о Лали, тополама и миразу. Наиме, Лала, када му се роди кћи, подигне засад тополе на око 1 хектар. До момента када дјевојка стаса за удају, око 20-25. године, Лала је обезбиједио зету поклон (мираз) - засад тополе - у вриједности од доброг новог ауто до стана или куће... Можда немамо довољно површина за тополу али имамо површине за велики број брзорастућих лишћара и четинара са опходњама од 35-40. година. Ни тада није касно за ново ауто, стан или кућу.

Др Бранислав Цвјетковић

Проглашен Парк природе „Прача“

Влада Републике Српске је на 115. сједници донијела Одлуку о проглашењу Парка природе „Прача“. Републички завод за заштиту културно – историјског и природног наслеђа је надлежном Министарству за просторно уређење, грађевинарство и екологију доставило Иницијативу и Студију заштите – стручну основу за проглашење Парка природе „Прача“. Управљање заштићеним подручјем повјерено је Јавном предузећу шумарства „Шуме Републике Српске“, Шумском газдинству „Сјемећ“ у Рогатици. Парк природе „Прача“ налази се у источном

дијелу Републике Српске (БиХ), обухватајући средњи дио тока и слива ријеке Праче. Сам кањон простира се од насеља Месићи (општина Рогатица) до насеља Реновица (општина Пале, раније Пале-Прача) које припада Федерацији БиХ. Облик граница дефинише правац пружања у смјеру од југоистока ка сјеверозападу, крајња јужна тачка се налази на 43°44'43", а сјеверна на тачки 43°49'2" сјеверне географске ширине, крајња западна тачка је на 18°49'1", а источна на 18°59'12" источне географске дужине. Административно Парк природе „Прача“ припада општини Рогатица.

У обухвату Парка природе у прошлости су била заштићена три природна добра. Наиме 1957. године, Земаљски завод за споменике културе и природне ријеткости је донио три засебна Рјешења о заштити клисура у кањону ријеке Праче, пећине Бањ Стијене и пећине Говјештице. У прошлости Бањ Стијена се сматрала вриједнијим спелеолошким објектом од Говјештице, тако да су вршена истраживања ове пећине и у Аустроугарском периоду. Тек 2010. године крећу озбиљнија истраживања Говјештице и „савладавањем“ језера

на улазу у ову пећину схватило се о каквом природном објекту је ријеч. Истраживањем до 2013. године се утврдило да је ово највећи познати пећински систем на тлу БиХ са укупном дужином канала од 9682 метра. Са овим сазнањима, уоченом вриједношћу и потребом за заштиту овог подручја, донесена је и Одлука Владе Републике Српске о проглашењу Парка природе „Прача“ на дан 01.04.2021. године.

Мр Славиша Опачић

Споменик природе „Врела Сане“

Латинска ријеч „sanus“ у слободном преводу значи „здрав“ или „љековит“. Легенда каже да су јој име дали још стари Латини због њеног љековитог дејства и чистоће (лат. sano, sanare = лијечити). Петнаест година водила се правна „битка“ за очување ријеке Сане и успостављање статуса заштићеног подручја. На крају, сачуван је мањи дио, али онај значајнији, дио у коме извире „здравље“.

Изворишта Сане налазе се између села Доња Пецка на територији Мркоњић Града и Доњих Врбљана на територији општине Рибник. Најзначајнија су три врела велике издашности, док се у самом изворишном дијелу у Сану улијева десна притока Корана. Раде Удовчић („Бараћи и Бараћани“ – Бања Лука, 2007.) даје и називе за сваки од извора: Ћојдерово које је најјаче, Суво и Палалића врело. Дужина тока ријеке Сане износи 157,7 километара, а извориште и првих десетак километара тока представљају границу између територија општине Рибник и Мркоњић Град. Сана тече од југа према сјеверу све до Приједора. Затим скреће према западу и у Новом Граду се улијева у ријеку Уну, десну притоку Саве, која припада црноморском сливу.

Правна „битка“ за очување ријеке Сане почиње покретањем процедуре добијања еколошке дозволе од стране инвеститора, односно давањем мишљења од стране Завода на документ Претходна процјена утицаја на животну средину МХЕ „Медна“. Основ за добијање еколошке дозволе је потписан Уговор о концесији за изградњу МХЕ „Медна“ на ријеци Сани (23.06. 2006. године). Битно је нагласити да су се одборници Скупштине општине Рибник, усвајањем Закључка јасно определијелили да су против изградње малих хидроелектрана на ријеци Сани. Одјељење за просторно уређење и стамбено комуналне послове Општине Мркоњић Град такође је Мишљењем исказало негативан став по питању градње МХЕ „Медна“ (мај 2008. године).

Плански основ за очување ријеке Сане је документ Измјене и допуне Просторног плана Републике Српске до 2025. којим је планирано успостављање Парка природе „Сана“ али и хидроенергетско коришћење ријеке Сане. Издавањем Рјешења о урбанистичкој сагласности, инвеститор је дошао у могућност израде потребне документације за добијање грађевинске дозволе, која је предуслов за изградњу мале хидроелектране.

Коалиција за заштиту Сане (22 удружења грађана) јула 2014. године је упутила Иницијативу за заштиту ријеке Сане надлежном министарству. Иницијатива је прихваћена и Заводу је повјерена израда Стручног мишљења за успостављање претходне (привремене) заштите ријеке Сане, упоредо са прибављањем документације за изградњу мале хидроелектране на ријеци Сани. Исте

године у новембру, од стране Завода, МПУГИЕ достављен је Елаборат са стручним образложењем за успостављање Претходне заштите ријеке Сане у категорији Парк природе у трајању од годину дана, како је и прописано одредбама Закона о заштити природе. На приједлог Министарства урађена је корекција достављеног Стручног мишљења и децембра исте године урађена је Студија заштите за проглашење кањона ријеке Сане у категорију парк природе.

У новембру 2015. године, од стране МПУГИЕ, предложена је нова корекција Студије заштите Парка природе „Сана“, у складу са пресудом Окружног суда у Бањој Луци, која је подразумијевала да пројекат изградње МХЕ „Медна“ буде саставни дио студије, тј. да се изврши зонација подручја у складу са стањем на терену. С обзиром да пројекат МХЕ „Медна“ може битно утицати на основне вриједности због којих се подручје ставља под заштиту и да је у процесу изградње хидроелектране немогуће утврдити степен оштећења и коначни утицај пројекта

на ријеку Сану, Завод је предложио да се поступак одгоди до завршетка изградње мале хидроелектране.

Да се простор може и другачије искористити и да друштвена заједница може имати већу „корист“ кроз другачији начин коришћења простора, показао је пројекат „Пецка“. Реконструкцијом старе школе из 1931. године, оснивањем Визитор центра Пецка, организовањем разних фестивала (Реска outdoor festival), уређењем излетишта на изворима Сане (у сарадњи са невладиним сектором), анимирањем локалног становништва, означавањем пјешачких и бициклических стаза, осмишљена је и покренута нека сасвим друга прича.

Почетком 2019. године, од стране Центра за животну средину поднесена је нова Иницијатива за заштиту тј. предложена је заштита извора ријеке Сане и дијела кањона испод Призрен града (дио у ком се не налази МХЕ). На основу до тада урађених истраживања, Завод је израдио (прерадио) Студију заштите „Врела Сане“ за проглашење извора ријеке Сане у категорији споменик природе, која је упућена надлежном министарству у јуну 2021. године.

Споменик природе „Врела Сане“ обухвата површину од 320,69 хектара. Налази се у југозападном дијелу Републике Српске, на територији општина Мркоњић Град и Рибник. Подручје припада планинском појасу Динарида које је рашчлањено клисуром Сане и њених притока. Основу Споменика природе „Врела Сане“ чини извориште ријеке Сане, кањон ријеке Коране и еставела Мрачај. Простире се на територији двије општине, Рибник и Мркоњић, односно обухвата насељено мјесто Доњи Врбљани на територији општине Рибник, те насељено мјесто Доња Пецка на територији општине Мркоњић Град.

Основна вриједност Споменика природе „Врела Сане“ су три јака карстна врела ријеке Сане, затим доњи ток ријеке Коране као и хидролошки активна пећина Мрачај. Посебна

карактеристика изворишта ријеке Сане јесте њена издашност која на минимуму износи $Q_{min} = 1\ 140\ l/s$, при чему једно од три врела истјече из пећине. Према Уредби о класификацији вода и категоризацији водотока („Службени гласник Републике Српске“, број 42/01), вода ријеке Сане од изворишта до међуентитетске границе се одликује највишим квалитетом, због чега је сврстана у прву класу квалитета вода. Истражена дужина хидролошки активне пећине Мрачај је 450 метара, док њена дубина износи 26 метара. Генерално, изузетне хидролошке, хидрогеолошке, геоморфолошке и пејзажне вриједности су основно обиљежје Споменика природе „Врела Сане“.

Уведен је двостепени режим заштите, и то:
- Режим заштите II степена, на површини од 267,48 ха, што чини 83,41% од укупне површине,
- Режим заштите III степена, на површини од 53,21 ха, што чини 16,59% од укупне површине.

Управљач је Јавно предузеће шумарства „Шуме Републике Српске“ преко својих организационих дијелова Шумско Газдинство „Рибник“ из Рибника и Шумско газдинство „Лисина“ Мркоњић Град, што представља седмо заштићено подручје које је повјерено на управљање Јавном предузећу шумарства „Шуме Републике Српске“.

Као што је констатовано на почетку овог текста: „Сачуван је мањи дио, али онај значајнији, дио у коме изворе здравље“.

Драган Ковачевић,
дипл. инж. шумарства

ЈПШ „Шуме РС“ а.д. Соколац примљено у пуноправно чланство Паркова Динарида – мрежа заштићених подручја Динарида

У времену од 13. до 16. септембра у Бару, Црна Гора, одржана је 5. међународна конференција Паркова Динарида „Заштићена подручја за нову декаду – изазови испред нас“

Тродневна конференција Паркова Динарида, мреже заштићених подручја Динарида, одржана је у Бару, уз присуство управљача из Албаније, Словеније, Сјеверне Македоније, Хрватске, Србије, Босне и Херцеговине и Црне Горе, као и представника ресорних државних органа, установа и организација цивилног друштва.

Главне теме овогодишње конференције су биле: статус заштите природе у заштићеним подручјима у региону Динарида, као и изазови са којима ће се заштићена подручја суочавати у наредној деценији. Поред наведеног, тема конференције били су изазови које је пандемија COVID-19 донијела заштићеним подручјима, а као главни изазови истакнути су: губитак прихода од туризма, отежано спровођење конкретних мјера заштите подручја, ослабљена сарадња са локалном заједницом или прекомјерни утицај туриста по укидању епидемијских мјера.

На конференцији су у чланство у мрежи Паркова Динарида примљени и нови паркови: НП Галичица из

Сјеверне Македоније, НП Дрина из Босне и Херцеговине као и Јавно предузеће шумарства „Шуме РС“ које управља са Парковима природе Цицел - Чајнице, Орјен – Требиње, Прача - Рогатица, као и прашумама Лом - Дринић и Јањ - Шипово у Републици Српској.

У току одржавања конференције организовано је засједање VI Генералне Скупштине Паркова Динарида, на којој је изабран нови Управни Одбор организације, као и председник и потпредседници Скупштине.

Такође, у току конференције организована је и студијска посјета Националном парку Скадарско језеро, ради упознавања са најзначајнијим вриједностима Парка као и изазовима у управљању.

Мр Славиша Опачић
Драган Ковачевић, дипл. инж. шумарства

Редовна контрола примјене FSC стандарда

ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац посједује сертификат SGS-FM/COC 004338, чија је важност од 10. марта 2018. године до 9. марта 2023. године. Сертификат се односи на све површине шума и шумског земљишта које користи Јавно предузеће

У Јавном предузећу „Шуме Републике Српске“ је организован групни систем FSC сертификације газдовања шумама. У том систему, Јавно предузеће осигурава својим интерним процедурама да се сви чланови групе придржавају FSC стандарда, а сертификационо тијело које је издало сертификат, методом узорка врши

годишњи мониторинг Јавног предузећа.

На нивоу Јавног предузећа урађена је комплетна документација (процедуре и задужења), као и објашњења како процедура тако и одређених активности на терену. Сертификат може издати само од FSC вијећа овлаштена организација (у случају Јавног предузећа „Шуме Републике Српске“ то је SGS Словачка) која обавља инспекцију организације, те увидом у документацију и стање на терену, утврђује степен усклађености

са стандардима. Вијеће за надзор шума (The Forest Stewards Council – FSC) је међународно тијело које појединим организацијама даје дозволу за издавање сертификата и гарантује за аутентичност њихових налаза.

Редовни надзор примјене FSC стандарда обављен је у периоду 20. до 24. септембра 2021. године. Процес надзора садржавао је консултације са заинтересованим странама и процјену у шумским газдинствима. Надзор је обављен у шумским газдинствима „Врбања“ – Котор Варош, „Ботин“ - Невесиње, „Дрина“ – Вишеград, „Рудо“ – Рудо, „Трескавица“ - Трново „Милићи“ – Милићи, „Рибник“ Рибник и „Вучевица“ Чајниче. Телефонски разговори су обављени по захтјеву синдикалне организације ШГ „Оштрељ-Дринић“ Дринић, а у вези израде ШПО за

шумско газдинство и туристички центар „Клековача“.

Неусаглашености које су дефинисане редовним надзором у периоду од 26. до 30. октобра 2020. године су затворене.

На основу процеса надзора који је садржавао консултације са заинтересованим странама и процјену у шумским газдинствима, проистекле су неусклађености са QUALIFOR Программе-ом и то, три велике неусаглашености (Мајор CAR) као и двије мале неусаглашености (Minor CAR). Током процеса рецертификације указано је и на неке од обсервација које не подлијежу корективним мјерама али могу бити предмет будућих контрола. Велики захтјеви за корективним мјерама (Мајор CAR) се морају размотрити и закључити, односно ријешити у договореном кратком временском интервалу, с обзиром да је предузеће сертификовано од стране QUALIFOR-а. Неизвршење рјешавања у одређеном временском року може довести до одузимања сертификата.

Изражени минорни захтјеви за корективним мјерама (Minor CAR) не спречавају сертификарање али се од Предузећа захтијева да изврши договорене мјере прије наредног надзора. Ове мјере ће бити провјерене од стране SGS QUALIFOR-а приликом наредне редовне провјере. Ако су мјере задовољавајуће, захтјеви за корективним мјерама ће бити „закључени“ односно сматрани ријешеним. У противном, Минорни захтјеви за корективним мјерама ће бити преименовани у Велике захтјеве за корективним мјерама (Мајор CAR). Ревизорска кућа задржава право на ненајављене и изненадне контроле.

ЈПШ „Шуме Републике Српске“ у 2022. години очекује и рецертификација о усклађености газдовања шумама Јавног предузећа са FSC стандардима у циљу продужења важности сертификата.

Мр Славиша Опачић

Дан управљача у Парку природе „Цицел“

Дан управљача заштићених подручја у Републици Српској одржан је у хотелу „Оријент“, Парк природе Цицел. Тема овогодишњег Дана управљача били су проблеми, изазови али и рјешења и прилике у заштићеним подручјима

Четврти по реду Дан управљача заштићених подручја у Републици Српској и Босни и Херцеговини одржан је 29. септембра 2021. године у Парку природе „Цицел“, у општини Чајниче у новоотвореном хотелу „Оријент“. Тиме је Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Републике Српске, након паузе од једне године због пандемије корона вируса, наставио са праксом организовања ове манифестације, која окупља представнике заштићених подручја, али и надлежних институција, удружења грађана и невладиних организација која се баве питањима заштите природе. Овогодишњи домаћин је било Шумско газдинство „Вучевица“, које је управљач Парка природе „Цицел“, а присуствовао је, између осталих, и директор ЈПШ „Шуме Републике Српске“ Славен Гојковић који је и отворио скуп. У уводној ријечи директор Гојковић је пожелио успјешан рад нагласивши да је Јавно предузеће шумарства „Шуме Републике Српске“ највећи управљач заштићених подручја и по броју подручја и по њиховој површини. Опредељеност ЈПШ „Шуме Републике Српске“ у очувању природних вриједности Републике Српске ће представљати једну од темељних активности предузећа. Присутне је поздравила Жељка Стојичић у име Министарства за просторно уређење, грађевинарство и екологију, као и домаћин скупа директор шумског газдинства „Вучевица“ Чајниче.

Учесници су разговарали о заједничким проблемима и изазовима, као и потенцијалним рјешењима и приликама за међусобну сарадњу, а све са циљем побољшања управљања и унапређења мреже заштићених подручја. На основу дискусија током округлог стола на тему ефикасног управљања, донесени су закључци о заједничким активностима и дјеловању у наредном периоду.

Дан управљача је реализован у оквиру пројекта „Постизање очувања биолошке разноликости кроз успостављање и ефикасно управљање заштићеним подручјима и изградњу капацитета за заштиту природе у Босни и Херцеговини“ и ово је била прилика да се представе активности које су имплементирани, међу којима су најзначајанија истраживања и проглашења нових заштићених подручја. У склопу промотивних активности, израђена је фото-монографија „Мокрањска Миљацка, Прача, Тара, Орјен: нова заштићена подручја Републике Српске“ у издању Завода, која је овом приликом и представљена. Приказан је промотивни и едукативни филм о заштићеним подручјима у БиХ, у оквиру кампање WWF Adria и UNEP БиХ „Заштићена и очувана природа – богатство свих генерација“.

Драган Ковачевић, дипл. инж. шумарства

Орезивање „Кнеза“

У сарадњи са Шумским газдинством „Градишка“ по први пут је у Републици Српској урађено орезивање стабла које ужива статус заштићеног природног добра

На приједлог Управљача (Град Градишка) Споменика природе „Лијевчански кнез“, дана 04.03. 2021. године извршено је орезивање заштићеног стабла ораха у Новој Тополи. Орезивању су, поред Управљача и Завода, присуствовали представници Шумског газдинства „Градишка“. За потребе стручног орезивања ангажовано је овлашћено удружење „Арборист“ из Бања Луке, које посједује сву неопходну заштитну и техничку опрему за обављање овако сложених захвата. Управљач је обезбиједио пуну логистику за провођење наведених

и некалусиране рупе старих прелома, механички су очишћене, дезинфиковане и затворене „пур пјеном“.

У складу са преузетим обавезама орезивања Споменика природе „Лијевчански кнез“, стручни тим Завода обишао је „Лијевчански кнез“, дана 06. јула 2021. године, те констатовао да интензитет орезивања није битно утицао на облик крошње, да је крошња добила довољну количину свјетлости и да нису евидентирани суве и подстојне гране које треба додатно орезати. Једина уочена

активности. Полицијски службеници полицијске станице Нова Топола су обезбједили простор јер се ради се о школском дворишту. Ангажовано је специјално возило са корпом за орезивање бочних грана.

Стручни тим Завода обавио је консултације и дао препоруке на који ће се начин обавити орезивање стабла. Предмет орезивања су биле суве, натруле и поломљене гране и једним дијелом гране

које се налазе у потпуној засјени крошње и које према оцјени нису имале перспективу опстанка.

Приликом орезивања водило се рачуна о начину и правцу реза, тако да се „рез“ радио у једном потезу и на начин да буде приближно вертикалан, како се вода не би задржавала на самом резу. Поред тога, гране које су се орезивале, резане су уз матичну грану на којој се налазе. Сви већи резови тј. резови код већих орезаних грана, премазани су фитобалзамом „Mastice per insetti“. Код орезивања натрулих и трулих грана „рез“ је урађен до здравог дијела, како би се у потпуности одстриано трули дио, а рез је такође премазан фитобалзамом. Заостале

негативност орезивања јесте велики број младих избојака (тзв. водопија), који су последица веће количине освјетљености унутар крошње. Предложено је, да се у току вегетације, док избојци нису у потпуности одрвенили, изврши откидање избојака до самог дебла или гране на којој се налазе, како би се њихова појава и интензитет у идућој години смањио или у потпуности неутралисао.

Драган Ковачевић, дипл. инж. шумарства

ГРЕШКЕ ДРВЕТА

Сва одступања од просјечног и нормалног изгледа и нормалних особина дрвета називамо грешкама дрвета. Чак и неке појаве које редовито прате нормалан живот дрвета (гране), убрајамо у грешке дрвета јер њихово постојање узрокује девијације токова влакана, те се на тим мјестима јавља деформисано дрво, које се тиме разликује од нормалног, правилно раслог дрвета.

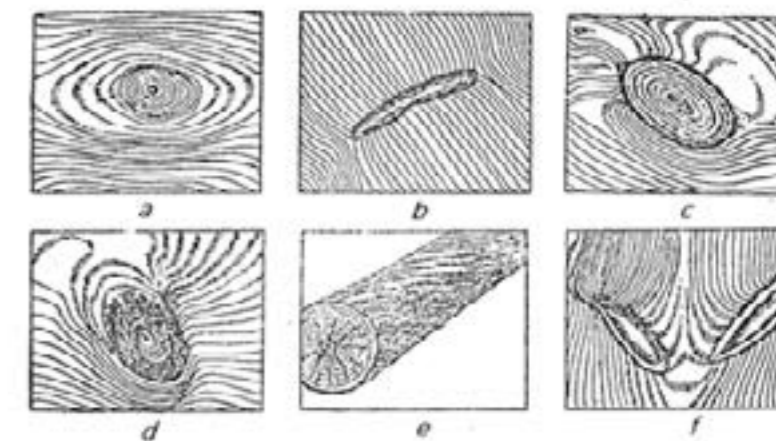
Чворови: У одсјеченом дрвету наилази се на здраве чворове који су срасли са дрветом, на здраве, дјелимично срасле са дрветом и на оне који нису срасли са њим, лабаве, шупљикаве чворове, који лако испадају (сл.1). Чворови су основна мана која одређује квалитет код врста и производа од дрвета, пошто они нарушавају једноликост дрвета, отежавају његову обраду, смањују његову чврстоћу. У случају да у дрвету има чворова, смањивање његове чврстоће зависи од стадијума распаднутости чвора, од његове величине и мјеста гдје се он налази.

У резаној грађи, дрво је највише ослабљено на мјестима гдје се налазе чворови — полегусе и велики срасли чворови. Чворови који су дјелимично срасли, а нарочито они који уопште нису срасли, нарушавају цјеловитост елемената, снижавају квалитет дрвета још више него здрави, срасли чворови.

Трулеж: Под појмом трулежи обухваћене су у ширем смислу све промјене које настају у дрвету дјеловањем многобројних врста гљива. Трулеж је појава која се огледа изразитом промјеном боје, а затим смањењем тежине, чврстоће и тврдоће дрвета. Ужи појам трулежи односи се само на дубоке физичке и хемијске промјене у ћелијској мембрани, при

чему дрвна супстанца битно губи нормалне особине. Трулеж дрвета се сматра последњом фазом пропадања дрвета, настала као последица разорног дјеловања гљива. Обзиром на последице које настају у дрвним ткивима трулеж се углавном разликује: по смјештају у стаблу, односно деблу, по боји и по конзистенцији или постојаности. До појаве трулежи, односно дјеловања

Слика бр. 1
а - здрав, тврд, срастао чвор; б - несрастао, дјелимично срастао; в - испадан; г - испадан; д - рожаст; е - усуканост

гљива често долази након поремећаја нормалних животних процеса, патолошких промјена или напада инсеката. Централна трулеж захвата централни дио дебла. Зараза обично продире преко коријена или кроз остатке грана. Захвата већи или мањи централни дио и шири се радијално према коријену или врху стабла.

Слика бр.2: Трулеж дрвета (М.Којић)

Неправилности анатомске грађе се састоје у закривљености, жљебовитости, усуканости, ексцентричном срцу, двоструком срцу, итд.. Ове врсте грешака смањују проценат искоришћења грађе. Закривљеност је спољашња карактеристика дебла која се испољава у одступању геометријске осе дебла од правца.

Жљебовитост је одступање попречног пресека облог дрвета од кружног облика. Ако однос дубине највећег жљеба и пречника на тањем крају није већи од 20%, пресјек се сматра правилним. Усуканост, неправилност тока влакана и неправилност линије година снижавају механичке особине дрвета. Велика усуканост снижава квалитет облим сортиментима.

сасушење и деформације од рана. Механичке повреде могу да смање вриједност дрвета, да припомогну да се дрво зарази гљивама за вријеме његовог растења, а исто тако и облој грађи за вријеме њеног држања на складишту. Ожиљци и дјелимично сасушење погоршавају квалитет, нарушавају цјеловитост дрвета, изазивају кривљење годишњих слојева. Деформације од рака донекле погоршавају механичке особине и снижавају квалитет дрвета.

Механичке повреде дебла: Ране су група мана у коју спадају механичке повреде, ожиљци, дјелимично

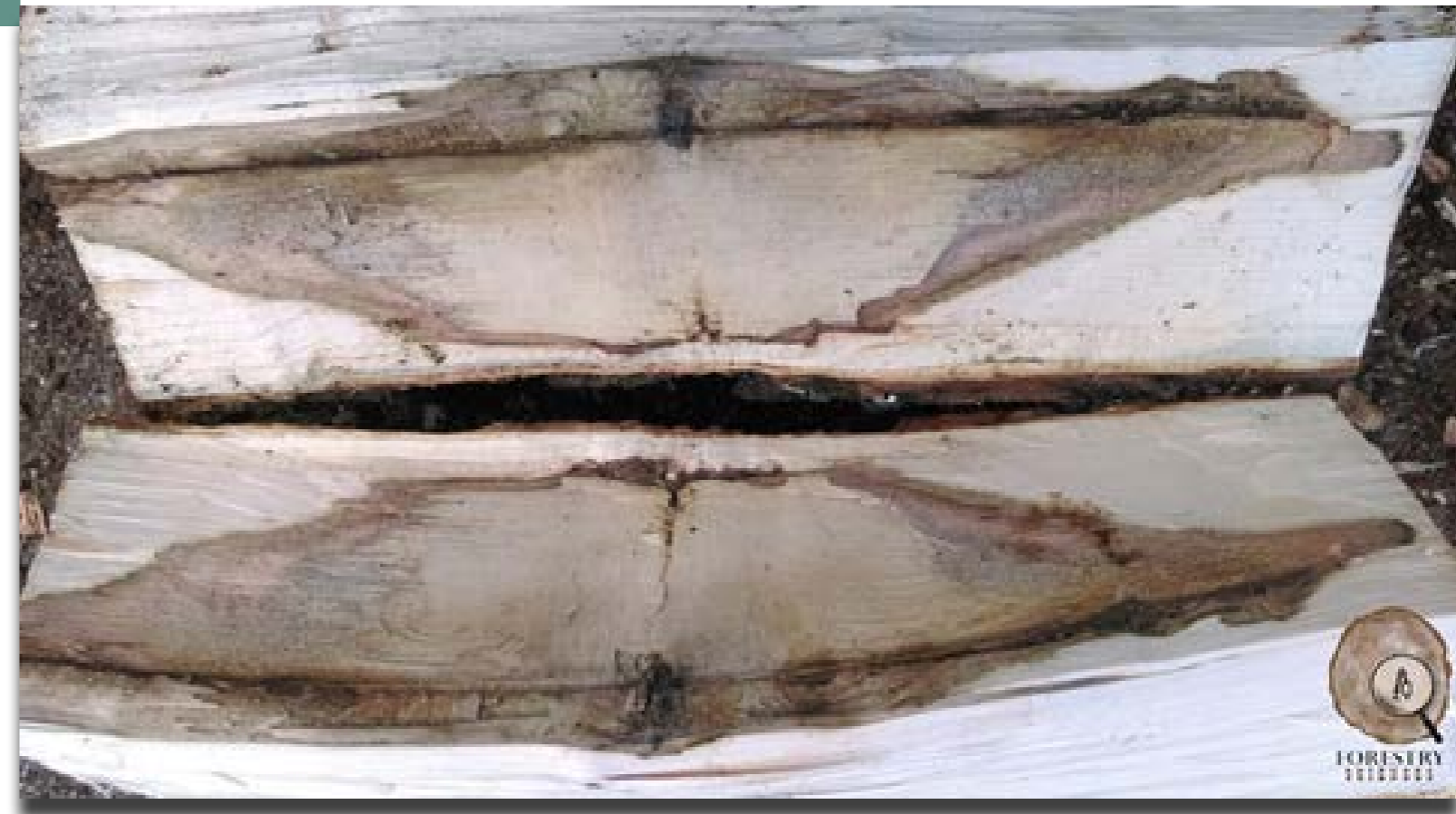

Слика бр.3: Примјер закривљености (М.Којић)

Закривљеност може бити једнострани (када је закривљеност у једној равни), двострани (када је закривљеност у двије равни) или вишестрани (када је закривљеност у више равни). Условљена је врстом дрвећа, стаништем, склопом, старошћу стабла и састојине и дијелом дебла. Најчешће се највећа закривљеност дебла налази између четвртог и десетог метра висине стабла. Закривљеност дебла се исказује као количник максималне висине стријеле лука закривљености (s) и дужине дебла (l) исказане у процентима.

Ексцентрично срце често знатно смањује механичке особине дрвета, које се у тим случајевима квалификује у ниже класе, све до огрјевног дрвета. Ексцентрично срце, представља срце знатно удаљено од геометријског центра пресека. Настаје услед неравномјерног прираста стабла у дебљину.

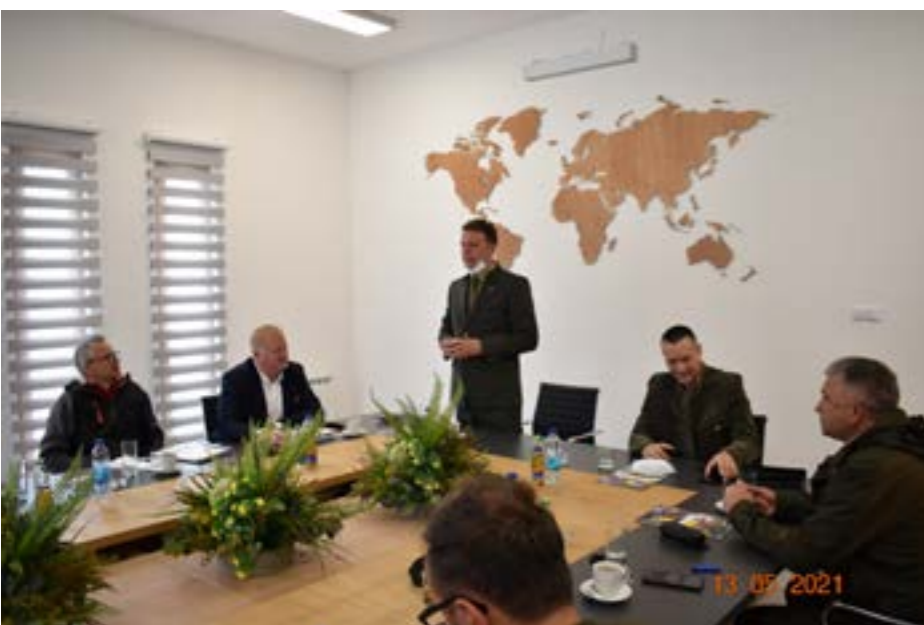
Двоструко срце настаје срашћивањем два стабла. Срце дрвета изазива прскање резане грађе при њеном сушењу и погоршава њен квалитет. Код обле грађе зона срца се не сматра за ману. Двоструко срце погоршава квалитет обле грађе.

Слика бр.5:
Трулеж дрвета

.Маријана Којић, дипл.инж.шум

Презентација прецизне машине за обрезивање грана SILVATRADE OS-1

У ШГ „Клековача-Потоци“ Источни Дрвар, одржана је 13.5.2021. године презентација прецизне машине за обрезивање грана SILVATRADE OS-1. Основу машине чини глава за резање грана на задњој страни са фиксним ножем и четири флексибилна покретна ножа. Централни хидраулични систем је извор за снабдијевање уљем под притиском и омогућује неометан рад машине. У поступку рада, стабло које лежи на машини пролази кроз главу са ножевима које погони пумпа за уље (која ради на принципу експлоатационе гравитације и силе теже) при чему омогућује довод уља у резервоар под притиском. При томе је машина потпуно неовисна и могуће ју је користити без икаквог додатног извора енергије. Хидраулични акумулатор обезбеђује континуирану употребу и контролисан притисак сјечива ножева. Маса машине је 1450 kg, при чему носећа конструкција осигурава стабилност и омогућује несметан рад машине. Машина је погодна за стабла од 0,3 m3 запремине. Максимални распон главе ножа је 550 mm.

Презентацији су присуствовали инж. Павол Коларовиц, директор и власник фирме SILVATRADE (уједно и конструктор уређаја), Владимир Вања, агроекономски дипломата у амбасади Чешке Републике у Београду (аташе Чешке амбасаде испред Министарства пољопривреде за БиХ, Србију, Црну Гору и

Македонију, Горан Зубић, помоћник министра за шумарство, Милан Тепић, извршни директор за производњу, директори шумских газдинстава, представници фирме БРАНКОМ д.о.о и други сарадници из ЈП „Шуме РС“.

Мр Славиша Опачић

Парк око Дома „Рада Врањешевић“ уређен на Свјетски дан заштите животне средине

Шуме Републике Српске, Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију и Фонд за заштиту животне средине и енергетску ефикасност Републике Српске обиљежили су Свјетски дан заштите животне средине

Овогодишњи Свјетски дан заштите животне средине посвећен је обнови екосистема и обиљежен је под мотом „Поново замисли! Поново креирај! Обнови!“.

Штићеници дома за дјецу без родитељског старања „Рада Врањешевић“ симболично су засадили 52 саднице украсног биља и дрвећа и на тај начин указали на важност заштите природе. Саднице су поклониле Шуме Републике Српске, које увијек радо учествују у оваквим акцијама.

Директор Шумског газдинства Бања Лука Велибор Станић је рекао да је ово газдинство донирало саднице поводом Свјетског дана заштите животне средине и да се увијек радо одазове оваквим акцијама. Такође, позвао је грађане Републике Српске и Бање Луке да буду одговорни и свјесни да не треба уништавати животну средину јер би наредним генерацијама требало оставити љепши свијет, са много више зеленила и наде за живот.

Помоћник министра за заштиту животне средине Републике Српске Свјетлана Радусин нагласила је да је ово начин да се поправе плућа планете Земље. Радусинова сматра да је обавеза и ресорног министарства и сваког појединца вођење бриге о животној средини и да се на најбољи начин поправи ситуација, те да се омогући људима право на здрав живот.

Директор Дома „Рада Врањешевић“ Владимир Кајкут је истакао да је акција садње

52 саднице украсног биља и дрвећа на неки начин одговор и жеља да се дјеци усади свијест о важности заштите животне средине. Он се такође захвалио представницима „Шума Српске“, Министарства и Фонда за заштиту животне средине што су организовали акцију.

Свјетски дан заштите животне средине је глобални догађај који се обиљежава на свим континентима, бројним активностима као што су научни и стручни скупови, садње дрвећа, концерти, фестивали, такмичења у школама, кампање чишћења и рециклирања, бицикличке возње, шетње и др.

Актуелни трендови развоја Шумарског факултета Универзитета у Бањој Луци

Шумарски факултет Универзитета у Бањој Луци представља једну од кључних установа у области шумарства Републике Српске и, као такав, треба да заузме водећу позицију када је ријеч о планирању, имплементацији и мониторингу структуралних мјера и системских активности у овој области. Да би се ово постигло, потребно је значајно повећати ниво и интензитет активности Факултета, комуникацију са осталим интересним странама из сектора и повезаних области, вршити константно усавршавање и улагање у кадровске ресурсе, уз истовремено унапређење квалитета и атрактивности студијских програма, чиме би Факултет постао привлачнији за већи број студената и конкурентнији на глобалном тржишту знања и компетенција. Управо су ово основне водиле новоизабраног руководства, које је у марту ове године преузело руковођење Шумарским факултетом. Проф. др Маријана Каповић-Соломун именована је за декана, доц. др Драган Чомић је нови продекан за научноистраживачки рад, док је доц. др Бранислав Цвјетковић именован за продекана за наставу. Заједно са њима, члан руководства је и Дражен Миљић, доктор правних наука, који је од 2016. године именован за секретара Факултета.

Један од првих циљева новог руководства односи се на кадровско јачање и унапређење компетенција постојећег кадра, што је један од најважнијих стубова развоја образовног и научноистраживачког рада на Факултету. Поносни на чињеницу да наставу у оквиру студијског програма "Шумарство" готово у потпуности обавља сопствени кадар, предузете су конкретне активности на ангажовању новог наставног особља, прије свега асистената. Први резултати су уследили и већ од октобра се очекује ангажовање троје нових колега.

"Поред наведеног, један од приоритета и потреба шумарске науке и струке у Републици Српској је унапређење сарадње између Факултета и ЈПШ „Шуме Републике Српске“, у циљу рјешавања актуелних проблема са којима се Јавно предузеће и његове организационе јединице суочавају у газдовању шумама као јавним добром, наводи проф. др Маријана Каповић-Соломун, деканеса Шумарског факултета. Поред тога, потребно је усмјерити напоре ка сталном унапређењу знања и компетенција наших студената који по дипломирању одлазе у струку али не смијемо заборавити ни чињеницу да је неопходно унаприједити положај инжењера шумарства, чему ће руководство Факултета у будућности дати свој максималан допринос. Шумарски факултет Универзитета у Бањој Луци треба да буде матична институција за шумарство Републике Српске", истиче деканеса Каповић-Соломун.

Свјесни чињенице да динамично окружење тржишта знања захтијева прилагођавање и приступ специфичном знању у кратком периоду, те ослушкујући потребе привреде, руководство је кроз низ формалних и неформалних састанака идентификовало потребу за осавремењавањем постојећих и увођењем нових (по форми и/или садржају) програма образовања. У сарадњи са Министарством за наунотехнолошки развој, високо образовање и информационе технологије Републике Српске, поред активности на развоју студијских програма на сва три циклуса, планиране су и активности које би створиле могућности за покретање кратких студијских програма и сертификованих обука. Рад на осавремењавању студијских програма заснован је на актуелним образовним, привредним и друштвеним трендовима, са усмјеравањем на актуелне концепте зелене, циркуларне и биономије, нове начине производње и потрошње у сектору шумарства и повезаним дјелатностима. Покренуте су заједничке активности са осталим чланицама Универзитета у Бањој Луци, гдје се истиче сарадња са Медицинским факултетом на пројектима одрживог кориштења љековитог и ароматичног биља, као и рад са Машинским факултетом на оснивању Центра за подршку дрвопрерађивачком сектору Републике Српске.

Продекан за наставу, др Бранислав Цвјетковић, наводи да је циљ високог образовања створити инжењера способног да обавља комплексан низ задатака у области у којој се школовао. "Шумарски факултет Универзитета у Бањој Луци, сарађујући са водећим домаћим, регионалним, европским и свјетским институцијама, кроз научноистраживачки рад и наставне активности, настоји да своје студенте што боље упозна са новим изазовима и рјешењима у шумарству. Активна сарадња са наведеним институцијама даје бољи увид у савремене трендове у шумарству. Често су стручњаци из праксе, страни или домаћи, наши гости на предавањима, гдје нашим студентима говоре о изазовима и достигнућима у области шумарства, екологије, заштите природе, итд. У складу са тим, настојимо да иновирамо студијске програме и да студентима понудимо што квалитетније образовање, како би имали компаративну предност у знању у односу на друге. Истовремено, настоји се да студенти 'осјете' терен, да се 'уведу' у посао, да буду што спремнији за рад те да се, у сарадњи са ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац, организује теренска настава и стручна пракса. Доцент Цвјетковић даље наводи да се настава на првом циклусу настоји иновирати тако да прати модерне европске стандарде, што посебно омогућава нови Закон о високом образовању. Настоји се дати већи простор преради дрвета у образовном процесу. Ради се на изради нових студијских програма на трећем циклусу студија, гдје ће бити обухваћене све области шумарства. Интензивира се међународна сарадња на пољу размјене студената и наставника. Шумарски факултет настоји да ухвати корак са временом и понуди студентима најбоље знање на тржишту", закључује Цвјетковић.

У области инфраструктуре, урађени су конкретни помаци на побољшању просторних капацитета Факултета што ће, поред бољих услова за образовни процес, омогућити рад и акредитацију лабораторија као основе за научноистраживачки рад али и као потенцијални извор прихода за Факултет. Завршетак изградње зграде Шумарског и Архитектонско-грађевинско-геодетског факултета, укупне површине 7.200 m², један је од приоритета у капиталним инвестицијама Универзитета у Бањој Луци, што је и потврђено алокацијом финансијских средстава у 2020. години за ове намјене. Студентима ће бити на располагању библиотека на два нивоа, један велики амфитеатар са преко 150 мјеста и три мала амфитеатра са по 56 мјеста, преко 20 учионица и вјежбаоница, лабораторије, скриптарница, те кафе-бар за пријатно дружење током пауза. Замишљен је модеран приступ студентским службама кроз иновативна софтверска рјешења. Поред тога, студентима су лако и брзо доступни студентски дом, студентска менза, спортски терени, базени, ботаничка башта, продавнице, итд. За потребе научноистраживачког рада, на располагању ће бити више лабораторија опремљених модерним уређајима и инструментима, као и хербаријум пројектован по свјетским стандардима. Радови су у току и одвијају се планираном динамиком па се са великом надом очекује усељење у нове просторије током 2022. године.

Још један од приоритета је свакако унапређење сарадње са ресорним министарствима, првенствено за област шумарства, науке и високог образовања, те са Јавним предузећем „Шуме Републике Српске“ а. д. и сваким појединачним шумским газдинством, локалним заједницама али и свим осталим релевантним интересним странама у сектору шумарства и повезаних дјелатности. Одржано је више радних састанака са представницима Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, као и Министарства за наунотехнолошки развој, високо образовање и информационе технологије, на којима је договорена конкретна сарадња у будућем периоду. Подршка институција Републике Српске Шумарском факултету уз истицање шумарства као кључне гране за економски развој, пружена је и посјетом предсједнице Републике Српске Жељке Цвијановић, која је том приликом истакла потребу унапређења сарадње Шумарског факултета Универзитета у Бањој Луци

и привреде. Важно је истаћи и препознати подршку у чињеници да званични састанак овако високе делегације, у саставу Предсједник Републике и два министра у Влади РС, никада раније није уприличен на Шумарском факултету од његовог оснивања.

Ипак, за рјешавање оперативних проблема али и за добијање повратних информација о потребним знањима и компетенцијама инжењера шумарства, кључна је сарадња између Факултета и ЈПШ "Шуме Републике Српске". Управо у том смјеру је интензивирана сарадња Факултета и ЈПШ „Шуме Републике Српске“, уз идентификацију конкретних активности на којима се та сарадња може и реализовати. Тако је, као један од првих корака у сарадњи, покренут низ заједничких промотивних активности, укључујући подршку и међусобну сарадњу у организацији конференције поводом 30 година постојања и рада Шумарског факултета УНИБЛ и "Шума РС". Успјешно је завршен и презентован Мастер план шумњавања и газдовања шумским културама Републике Српске, што представља научни допринос Факултета примјени нових пракси и технологија, са очекиваним еколошким и економским бенефитом. Поред тога, покренуте су конкретне пројектне активности које се односе на стручну едукацију о потенцијалима љековитог и ароматичног биља (до сада

су радионице одржане у три шумска газдинства, ШГ "Маглић" Фоча, ШГ "Оштрељ" Дринић и ШГ "Романија" Соколац), стандардизацији и систематизацији планске и оперативне документације на пословима шумскоузгојних радова са класификовањем трошкова и интеграцијом у нови информациони систем. Посебно смо поносни на увођење иновативног приступа базираног на захтјевима тржишта. Један од свијетлих примјера је организовање обука за инжењере шумарства за рад у ГИС софтверу, коју реализује наш нови колега, дипломирани инжењер шумарства Срђан Билић. До сада је обуку успјешно завршило 40 инжењера, а задовољство учесника нам показује да смо на правом путу.

Настављена је и успјешна сарадња са предузећем "Индустријске плантаже" а. д. Бања Лука, и договорени су будући модели сарадње, превасходно у области сјеменарства и расадничарства али и у вези са могућностима заједничке сарадње у различитим областима биономије. Истакнута је потреба провођења практичне наставе за студенте у објектима предузећа "Индустријске плантаже", како би се упознали и стекли искуство у формирању и газдовању плантажним засадама.

Уз истицање чињенице да шумарство и прерада дрвета чине два дијела једне цјелине, Руководство активно ради на јачању сарадње са овим веома важним сектором за привреду Републике Српске. Иако студијски програм "Прерада дрвета", уз све напоре и ангажовање компетентног наставног кадра из земље и иностранства, није заживио у пуном капацитету, на Факултету се не предају и настоје наћи нове начине за популаризацију и наставак рада у овој области. Поред осмишљавања нове форме и садржаја студијских програма (првенствено усмјерених на кратке студијске програме и мастер студије), активиран је рад "Института за шумарство и прераду дрвета" Шумарског факултета. Такође, паралелно се ради на развоју и реализацији неформалних видова образовања путем практичних обука за студенте. Тако је, у сарадњи "Института за шумарство и прераду дрвета" Шумарског факултета и Установе за стручно образовање одраслих WMTA Бања Лука, организован низ практичних обука за преко 30 студената Шумарског факултета, са темама које се односе на обуку CNC оператера за дрво али и на пројектовање и дизајн намјештаја у софтверу CORPUS. На Факултету наглашавају и улогу шумарства у обезбјеђењу сировине за дрвопрерађивачку и друге индустрије и секторе, уз истицање да све мора бити базирано на одрживим основама држећи се принципа "етат је мјера". Постављен је циљ континуалне сарадње са дрвопрерађивачким сектором, уз истицање потребе да Факултет буде одличан партнер свим дрвопрерађивачима и да понуди иновативна и научно утемељена рјешења за осавремењивање производног процеса, примјену маркетиншког концепта пословања, едукацију кадрова, проналажење нових тржишта, идентификацију извора финансирања и повезивања са кључним домаћим и међународним партнерима. Синергетски ефекат ће бити постигнут усклађивањем образовног процеса са потребама привреде, а један од примјера је иницирање сарадње са једним од највећих и најуспјешнијих финалних дрвопрерађивача у Републици Српској, предузећем „Нова ДИ Врбас“, кроз покретање различитих програма обуке постојећег кадра, реорганизацију и технолошко осавремењивање производног процеса.

Поред прераде дрвета, уз уважавање чињенице да у Републици Српској има више од 22.000 ловаца и да је велика заинтересованост за ловство, Руководство је поставило циљ сарадње

и сталне едукације којом би се јачали капацитети усмјерени ка будућем планском и одрживом газдовању ловном привредом. Осмишљен је низ корака са Ловачким савезом Српске, како би се у наредном периоду радило на јачању свијести путем сарадње са ловачким удружењима, а онда и цјелокупне јавности о томе да се дивљач лови уз поштовање принципа ловачке етике, уз истовремено подизање ловства на виши научни ниво. На заједнички организованим скуповима Факултета са Министарством пољопривреде, шумарства и водопривреде и Ловачким савезом РС, Шумарски факултет Универзитета у Бањој Луци истакнут је као матица за ловство Републике Српске и научноистраживачка установа која у тој области треба да преузме водећу улогу у смислу едукација и подизања свијести о ловачкој етици. До сада су одржана два семинара посвећена ловству, један уз подршку ШГ "Маглић" Фоча и један у просторијама Шумарског факултета УНИБЛ.

Да бисмо били добар партнер другима, морамо усвојити одређење за концепт цјеложивотног учења и константног развоја сопствених знања и вјештина – истичу на Факултету. У том смислу, на Факултету су интензивиране активности на међународној сарадњи, па је поред потписивања више уговора са истакнутим међународним научним организацијама, настављен рад на програмима као што су ERASMUS +, COST i CEEPUS. Тренутно су на Факултету активна два ERASMUS + пројекта, а више наставника је укључено у COST акције. Тако је главни циљ пројекта SETOF (Soil Erosion and TOrrential Flood prevention: curriculum development at the universities of Western Balkan countries – SETOF) развој и побољшање наставних планова и програма у високошколским установама за образовање стручњака који ће ријешити проблеме контроле ерозије земљишта и заштите од бујичних поплава на западном Балкану (Србија и Босна и Херцеговина) у складу с директивама ЕУ. У оквиру другог ERASMUS пројекта, фокус је на размјени студената и наставног особља са Менделеј Универзитетом из Брна, као једној од кључних елемената у стицању нових знања кроз међународну сарадњу. Студенти Шумарског факултета Универзитета у Бањој Луци, од ове године, имају могућност да кроз пријаву на Конкурс за међународну размјену проведу један или више семестара на школовању на престижном Менделеј Универзитету у Брну, Чешка Република. Истовремено, на Шумарски факултет Универзитета

ЕДУКАЦИЈА - КЉУЧНИ ФАКТОР РАЗВОЈА ЛОВСТВА

у Бањој Луци долазе студенти и наставници из Чешке који стичу нова знања о шумама и шумарству у нашој земљи. Циљ размјене је стицање нових знања наших студената и наставног особља о шумама и шумарству држава Европе, њихово 'умрежавање' са колегама са других факултета и напредовање у струци и науци. Прве посјете реализоване су у јулу ове године, када је Факултет посјетио проф. др Слободан Милановић, који се бави научним радом из области заштите шума. Поред тога, интензивна сарадња Факултета је и са шумарским и биотехничким факултетима свих земаља региона (Београд, Љубљана, Загреб, Сарајево, Скопље) али и са престижним факултетима универзитета из Беча, Падове, Еберсвалда, Брашова, Брна, као и са Институтом за шумарску генетику из Тајзендорфа.

Доц. др Драган Чомић, продекан за научноистраживачки рад и међународну сарадњу, истиче да су постављени циљеви креирања позитивне радне климе на Факултету и обезбјеђење инфраструктуре за научноистраживачки рад, са конкретним усмјеравањем на три стратешка правца: квалитетан научноистраживачки рад у сарадњи са домаћим и иностраним партнерима, пројектне активности те интензивирање сарадње са привредом у сектору шумарства и повезаним дјелатностима. Доцент Чомић додаје да је неопходно обезбиједити финансијску стабилност Факултета, првенствено путем интензивирања рада на пројектним активностима и кроз сарадњу са привредом, а предуслов за то је оспособљавање и јачање кадровских и материјалних капацитета, креирање производа и услуга у складу са захтјевима тржишта и повезивање са домаћим и међународним партнерима. "Активно радимо на едукацији сопственог кадра, па смо одмах почели са едукацијама из области пројект менаџмента и припреме пројектних апликација. Ове активности планирамо проширити и на остало административно и наставно особље, као и на заинтересоване студенте. Тиме ћемо створити квалитетну кадровску базу за иницирање и имплементацију будућих пројектних активности, уз неопходну сарадњу са домаћим и иностраним партнерима. Такође, покренуте су активности на систематизацији и стандардизацији пословно-финансијске документације, што ће утицати на функционалнију организацију рада у смислу планирања, руковођења и мониторинга свих дјелатности", истиче Чомић.

Савремени трендови намећу потребу сталне видљивости и промовисања рада, чему се на Факултету поклања посебна пажња. Израда нове интернет странице Факултета, креирање налога и стална присутност на друштвеним мрежама, са интензивним учешћем у различитим форматима телевизијских и радио емисија, само су неке од активности које запослени на Шумарском факултету, уз велику подршку студената, проводе са циљем промовисања рада Факултета али и значаја шума и шумарства за цјелокупан развој наше заједнице. На Факултету сматрају да шира јавност нема довољно информација о значају шумских екосистема у еколошким, економским и социјалним токовима, као и о важности образовања и научноистраживачког рада у овој области за развој цјелокупне заједнице. Управо због тога, запослени на Факултету, заједно са свим осталим интересним странама у сектору, морају интензивирати напоре на промоцији, како би се истакле све користи и јачала колективна свијест о неопходности очувања овог природног добра и континуалног развоја шума и шумарства, за добро нас и генерација које долазе.

bv

Ловачки савез Републике Српске и Шумарски факултет организовали су семинаре посвећене јачању знања и компетенција у области ловства

У организацији Шумарског факултета Универзитета у Бањалуци, а под финансијским покровитељством Ловачког савеза Републике Српске, 26. јуна је одржан први дио семинара посвећеног јачању знања и компетенција у области ловства, док је десетак дана касније о истој теми разговарано у Фочи.

Учесници првог дијела семинара у Бањалуци били су представници корисника ловишта који гравитирају западном и централном дијелу Српске, док су се у просторијама ШГ "Маглић" Фоча окупиле корисници ловишта источног и јужног дијела Српске.

Како у Бањалуци, тако и у Фочи обрађене су актуелне теме - планирање у ловству и ловачка етика, као и проблеми у газдовању медвједима у ловиштима Републике Српске и мјере за спречавање штете коју причињавају. Предсједник Ловачког савеза Републике Српске Саво Минић је истакао да је ово први корак ка интензивирању едукације корисника ловишта с циљем јачања ловства као научне области која почива на принципима уважавања науке, струке и етике.

Савез је препознао значај ових едукација којима би били анализирани актуелни кључни проблеми у области ловства и јачани капацитети заинтересованих страна усмјерени ка будућем планском и одрживом газдовању ловном привредом. У прилог наведеном иде и чињеница да је Савез из својих средстава у потпуности финансирао овај семинар, те ће и убудуће подржавати сличне активности за које буде процијењено да су од користи за кориснике ловишта и генерално за ловство у Српској - истакао је Минић, те је додао да је ово још један доказ одлучности Савеза да све своје ресурсе усмјери ка унапређењу ловства у Републици Српској.

Одличан одзив био је и у Фочи, гдје се окупило педесетак корисника ловишта. Декан Шумарског факултета Универзитета у Бањалуци, Маријана Каповић Солонун, рекла је да је разговарано о ловачкој етици и намјери Ловачког савеза Српске да се она поштује.

Директор Шумског газдинства "Маглић" Фоча Споменко Стојановић нагласио је да је семинар побудио велико интересовање, да је био веома

користан, те је изразио очекивање да ће имати велике ефекте. Члан Управног одбора ЛСРС Бојан Паприца рекао је да су овакве едукације веома важне и да се мора радити на подизању свијести, како ловаца, тако и осталог становништва. „Првенствено морамо радити на подизању свијести ловаца када је ријеч о ловној етици односно скупу правила лијепог понашања и то је основ за све остало што радимо у ловству“, навео је Паприца.

Вршилац дужности директора Шумског газдинства "Романија" Соколац Страхиња Башевић нагласио је да је семинар позитиван искорак у стварању боље атмосфере у ловству Републике Српске и БиХ и боље ловно-туристичке понуде за ловце из иностранства.

Важно је на крају истаћи да је овај семинар најавио успешну сарадњу Шумарског факултета, као једине референтне научне институције за област ловства у Републици Српској и Ловачког савеза Републике Српске, без којег није могуће успешно реализовати ниједну научну активност из области ловства на терену.

Дарко Јованић, дипл.инж.шумарства

Ловишта на подручју ШГ „Градишка“ Градишка

На подручју ШГ „Градишка“ газдује се: привредним ловиштем "Љубић"
Прњавор и привредним ловиштем "Мотајица" Србац

Ловишта су установљена одлуком Владе Републике Српске и предана на управљање овом предузећу. Основни задатак је узгој и заштита дивљачи, обезбјеђење мира у ловишту, спречавање криволова, контрола бројности предатора, односно обезбјеђење повољних услова за опстанак, репродукцију и развој дивљачи током читаве године.

Привредно ловиште "Љубић" Прњавор је типично низијско ловиште, а надморска висина ловишта је од 117 m до 594 m. Основне врсте дивљачи су срнећа дивљач, дивља свиња, зец и фазан. Објекти у ловишту:
-ловно-узгојни објекти (42 хранилишта, 100 солила и 22 појилишта)
-ловно-технички објекти (25 високе чеке, 4 колибе и 1 ловачка кућа)

Привредно ловиште "Мотајица" Србац је типично низијско ловиште, надморске висине од 89 m до 652 m. Основне врсте дивљачи су срнећа дивљач, дивља свиња, зец, фазан и дивља патка.

Објекти у ловишту:

-ловно-узгојни објекти (154 хранилишта и 90 солила)
-ловно-технички објекти (32 чеке, 15 засједа, 3 колибе и 1 ловачка кућа)

	привредно ловиште: "Љубић"	"Мотајица"
Површина ловишта:	-7.820 ha	-17.609 ha
ловна површина	-7.350 ha	-15.415 ha
неловна површина	-470 ha	-2.194 ha

Структура ловишта према категорији привредно ловиште:	свеукупне површине земљишта:	површине земљишта:
	"Љубић"	"Мотајица"
-оранице	-435 ha	-821 ha
-ливаде и пашњаци	-357 ha	-1.571 ha
-вртови, воћњаци и виногради	-5 ha	-523 ha
-шумеишикарешум.земљиште	-5.742 ha	-12.307 ha
-голети и крш	-955 ha	- / ha
-мочваре и ри�њаци	-110 ha	- / ha
-остале водене површине	-16 ha	-193 ha
-остале површине	-470 ha	-2.194 ha

Иако планине Мотајица и Љубић нису високе, њих одликују стрме падине и велика рашчлањеност рељефа, што је условило да преко њих нису изграђене значајне саобраћајнице. Бројни водени токови и одсуство човјекских интервенција резултовали су великим богатством флоре и фауне. Као ниске и лако доступне планине веома су популарне за лов. Захваљујући предивном терену, тренутној популацији дивљачи у ловишту, добро организованом лову и искусним помагачима, у нашим ловиштима протеклих година повећава се број ловаца туриста из Европе, који су остварили лијепе резултате због чега су задовољни ловци најавили долазак и наредних година. Ово је за нас и наше ловиште велики искорак и циљ коме тежимо! Добро дошли и ДОБАР ПОГЛЕД!

Горан Шкрбић, дипл.инж.шумарства

Спортско – забавно дружење запослених у ШГ „Романија“

Дана 21. јула одржано је Прво спортско-забавно дружење радника Шумског газдинства „Романија“ Соколац. Дружењу је присуствовало више од 300 радника, од укупно 380 запослених у овом организационом дијелу „Шума Републике Српске“.

Скуп је организован на иницијативу менаџмента Газдинства, тежећи да овакав тип дружења допринесе зближавању запослених, као и стварању позитивног амбијента у пословним односима и остваривању изузетних резултата Газдинства. Руководство, управа као и менаџмент ШГ „Романија“ надају се да ће дружење запослених на празник Светог Прокопија постати традиција.

Запослени у ШГ такмичили су се у више дисциплина и то у мушкој конкуренцији: навлачење конопца, фудбал, шах, припремање јагњећег и прасећег печења, припремање гурманског котлића, стрељаштво, бацање кугле, а у женској конкуренцији: атлетика, бацање кугле и стрељаштво.

Синиша Цинцар, магистар шумарства из Шумске Управе „Источни Стари Град“, изразио је задовољство организацијом Првих спортско-

забавних игара за раднике „Романије“: „Ове игре показују да је људима потребна релаксација у природном шумовитом окружењу без тешких тема. Добром расположењу је свакако додатно помогао и позитиван тренд пословања, ШГ „Романија“ у текућој години.

Побједник у навлачењу конопца је била екипа Радне јединице „Искориштавање“ на челу са Небојшом Томовићем: „Ово је посебан осјећај побједје, баш као да је дошао Новак Ђоковић па играо на терену – толико смо снаге и навијача имали“, истакао је Томовић. Милија Гавриловић, један од чланова побједничке екипе у навлачењу конопца, прославио се првим мјестом бацивши куглу на удаљеност од скоро 13m.

У фудбалу, најбоља је била екипа РЈ „Палеж“, у припремању јагњећег и прасећег печења РЈ „Соколац“, односно РЈ „Искориштавање“, а у припремању гурманског котлића РЈ „Палеж“. У индивидуалном такмичењу за мушкарце прославио се Миланко Грујић у шаху и Зоран Петронић у стрељаштву, а Биљана Пајић се истакла у стрељаштву, у женској конкуренцији.

Вишеструка балканска шампионка у седмобоју, петобоју и скоку у вис, рекордерка БиХ и Републике Српске у овим дисциплинама, Младена Крајишник, бацила је куглу на 8m удаљености, била најбоља у трци на 100m и тиме најавила повратак на атлетске стазе већ средином августа, након једногодишње паузе.

Највише медаља освојила је РЈ „Студена Гора“ и при томе побједила у екипном такмичењу освојивши котлић, сач и алат за печење који је поклонила РЈ „Искориштавање“ за изванредну снагу у навлачењу конопца.

Маја Марић, мастер инж. шумарства

Након паузе због пандемије, одржан „Јесењи сајам 2021“

Међународни сајам лова, риболова, екологије и спорта „Лоримес 2021“

Јавно предузеће шумарства "Шуме Републике Српске" а.д. Соколац и овај пут је учествовало на Међународном сајму лова, риболова, екологије и спорта "Лоримес 2021" у Бањалуци, у оквиру којег је представљена понуда у области лова и ловног туризма.

У оквиру нашег изложбеног простора посетиоци су имали прилику да виде највредније трофеје дивљачи, те дермопластичне препарате високовриједне дивљачи.

Као и до сада, трофеји и препарати су изазвали интересовање посетилаца, а посебно оних најмлађих.

Због услова у којима се одржавао „Јесењи сајам 2021“, у оквиру којег су одржани 24. Међународни сајам лова, риболова, екологије и спорта „Лоримес 2021“, 24. Међународни сајам туризма и угоститељства, те 24. Међународни сајам хране и пића, овај пут је био мањи број и излагача и посетилаца. Али битно је да се одржи континуитет и традиција одржавања ове манифестације јер је то прилика за сусрете и размјену искустава, успостављање нових контаката али првенствено промоцију.

Сајам је свечано отворио предсједник Владе Републике Српске, Радован Вишковић, који је рекао да ове гране представљају развојну шансу Републике Српске.

Отварању су присуствовали и министар трговине и туризма Републике Српске Сузана Гашић, министар пољопривреде, шумарства и водопривреде Борис Пашалић, министар управе и локалне самоуправе Сенка Јујић, в.д. директора ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац Славен Гојковић, предсједник Скупштине града Бања Лука Младен Илић, представници града Бања Лука и Привредне коморе града Бања Лука, представници Туристичке организације Републике Српске и многи други.

В.д. директора Јавног предузећа, обраћајући се присутнима приликом отварања Сајма, изразио је задовољство што након годину дана паузе због пандемије, имамо прилику да и овај пут будемо један од покровитеља и учесника. Такође, захвалио се организаторима на уложеном труду и рекао да ће Јавно предузеће, у складу са својим могућностима, и убудуће пружити подршку оваквој врсти манифестација.

Црна рода - скривени становник шуме

Црна рода (*Ciconia nigra*) је поред бијеле роде (*Ciconia ciconia*), једина врста из породице рода (*Ciconiidae*) која се гнијезди у Европи, а зиму проведе у централној Африци. Црна рода је угрожена врста и налази се на Црвеној листи заштићених врста флоре и фауне Републике Српске.

За разлику од бијеле роде, која своја гнијезда прави у насељима, црна рода не трпи утицај човјека и његово дјеловање. Доласком цивилизације, напушта станиште. Ради се о опрезној и плашљивој птици, која живи повучено дубоко у шуми, као самотњак, никада у колонији. Не воли узнемиравање и сваких неколико година мијења мјесто за гнијежђење.

Мања је од бијеле роде, а тијело јој је дуго до један метар. Глава, врат, леђа и крила покривена су црним перјем, зеленкасто-металног сјаја, а трбух јој је бијеле боје. Дуг и код корена дебео кљун, као и кожа око очију, има црвену боју. Међу прстима, на дугим, црвеним ногама има пловне кожице. Када се једном упаре, мужјак и женка остају у пару цијели живот, што понекад значи јако дуго (могу да живе и преко 50 година). У априлу или мају, дубоко у шуми, високо на стаблу, сагради гнијездо од грања, у које снесе најчешће четири бијела јаја. Оба родитеља леже на њима и послје се брину за младунце, који постају самостални тек за седамдесетак дана. Занимљиво је да црне роде умију да пјевају, односно да се оглашавају, за разлику од осталих рода које уопште немају гласне жице па се гласају клепетањем кљуна. Црне роде роде за свој животни циклус траже мир, велика мочварна пространства и довољно хране, првенствено рибе, коју могу наћи у плићацима, мочварама и барицама, у подручјима као што су уз ријеку Саву, које покрива ШГ „Градишка“.

Протеклих година примјећене су јединке и теренским радом је пронађено гнијездо у шуми на Просари. Помоћу GPS уређаја снимљене су географске координате гнијезда и подузете су све мјере да се не нарушава мир у његовој близини.

Праћење ове врсте није нимало лак посао. Гнијезда формирају високо у крошњама на неприступачним мјестима, док вишегодишња гнијезда често бивају папречац напуштена. Приликом овогодишњег теренског обиласка гнијезда, примјећено је присуство младунаца у њему.

По причи старијих становника села уз ријеку Саву, црне роде су раније често виђане, док се данас мало ко може похвалити да их је видио уживо.

Нестанак мочвара и сјеча старих стабала представљају два главна угрожавајућа фактора за опстанак ове врсте.

Горан Шкрбић, дипл.инж.шумарства

Дендротерапија

Напад губара у околини Требиња

На појединим дијеловима шума и шумског земљишта којима газдује Центар за газдовање Кршом (у даљем тексту ЦЗГК), у протеклом периоду појавило се масовно размножење гусјеница, које су се интензивно храниле лишћем готово свих дрвенастих врста изузев црног јасена. Појаву сличну овој на простору Херцеговине, становници памте из 60-тих година прошлог вијека. Спорадична појава губара јавила се на подручју требињске шуме, западно од Требиња, сјеверно од Требиња - село Јасен и Моско и југоисточно - дјелимично село Зубци. Голобрст је био изражен на наведеним површинама током мјесеца јуна. На основу редовног праћења развоја губара на овом подручју, донесена је одлука и уважено мишљење трочлане комисије. Комисију сачињавају дипл. инж. шум. Рада Маунага, стручни сарадник на заштити шума, мр инж. шум. Горан Зубић, помоћник министра за шумарство и ловство и мр инж. шум. Зоран Лазендић, виши стручни сарадник за теренски мониторинг. Одлука је да се изврши сузбијање губара. Као превентивна мјера, сузбијања губара подразумијева стално праћење и мониторинг стања популације губара на цијелој територији ЦЗГК. Репресивне мјере сузбијања губара на локалитету са врло јаким нападом губара вршиће се механичко-физичким уклањањем јајних легала. Овај принцип сузбијања популације губара планиран је у октобру, новембру и децембру текуће године. Укупна површина са врло јаким нападом заузима површину од 734,08 ha.

Губар (*Lymantria dispar* L.), инсект из реда Lepidoptera је један од највећих штеточина лишћарских шума и воћњака. Јавља се периодично у великом броју (пренамножење или градација). Штете које губар може да причини су директне - дефолијација, губитак у прирасту и индиректне - стварање повољних услова за развој фитопатогених микроорганизама, гљива и ксилофагних инсеката.

Јована Петијевић

„Шума је највећи дар који има човјечанство“. Познате су бројне функције шума, а неке од њих су: производња кисеоника, филтер за воду, спречавање ерозије, пречишћавање загађене атмосфере, ублажавање климатских промјена, смањење буке, седиментирање прашине и бројне друге

Човјек има урођену потребу за природом, кажу научници. Заправо наша врста као да је програмирана да буде у близини шума, ливада, планина. У данашње вријеме широм свијета се препоручује боравак у шуми, због огромне љековитости. Чак у неким земљама попут Јапана постоје шумска купатила која укључују здравствене понуде, попут шетње шумом, медитације, вјежбања и др. Неки стручњаци тврде да је подручје Балкана одлично за овакав вид туризма.

Али оно што је јако битно напоменути јесте утицај шума на људско здравље, односно дендротерапија. Постоје огромне предности боравак у шуми а неке од њих су:

- Има велики утицај на имунитет (према неким истраживањима и до 50%)
- Ублажава симптоме депресије
- Смањује ризик од настанка малигних болести
- Утиче на смањење глукозе у крви код обољелих од дијабетеса
- Утиче на смањење крвног притиска
- Благоотворно дјелује на менталне болести
- Побољшава концентрацију и памћење
- Подстиче смањење тјелесне тежине
- Повећава ниво витамина Д
- Ментално нас подмлађује
- Поправља крвну слику итд.

Потписан нови Колективни уговор за запослене у ЈПШ "Шуме Републике Српске" а.д. Соколац

Осим свега наведеног, дендротерапија има веома јак утицај у спречи са спроведеном шумско-физичком активношћу, при чему долази до повећања нивоа допамина и серотонина у мозгу који су повезани са побољшањем задовољства, среће, бољег и квалитетнијег сна, затим смањења депресије, напетости и анксиозности. Стручњаци тврде да се поред физичке активности тајна крије и у фитонцидима, материјама

које се ослобађају из дрвећа и биљака. Ово је посебно активно у шумама четинара: бора, јеле, смрче јер је ваздух у овим шумама богат етеричним уљима, при чему долази до лијечења инфекција дисајних путева. Такође, више од половине здравствених лијекова укључује састојке из природе. Таксол који се узима из тисе, је један од примјера, који је јако значајан састојак лијекова против тумора јајника и дојки, а значајан је

и ксилитол који уништава бактерије одговорне за развој каријеса. Неки стручњаци тврде да се за неколико сати проведених у шуми „напуне батерије“ за наредне двије седмице.

Познато је да зелена боја релаксира ум, уклања раздражљивост и нервозу и утиче на људски вид.

„Шетња у шуми је бесплатна. Искористимо корисне ефекте дендротерапије и учинимо нешто добро за наше здравље.“

Драгана Сокановић дипл.инж.
шумарства

Колективни уговор за запослене у ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац, потписан је 25.11.2021. године. Колективни уговор, у име Јавног предузећа потписао је в.д. директора Славен Гојковић са предсједницима синдикалних организација, Блажом Продановићем, испред Синдиката запослених ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац и Душаном Марковићем, испред Јединствене удружене синдикалне организације у ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац.

Преговори око закључивања Колективног уговора вођени су између Управе Јавног предузећа и Одбора за преговоре састављеног од чланова оба репрезентативна синдиката у Јавном предузећу.

Колективним уговором прецизније су уређена права и обавезе радника и послодавца, а измјене у односу на претходни, односе се на договорену цијену рада у износу од 140 КМ, а иста је промјењлива категорија на нивоу Јавног предузећа. Као и до сада, цијена рада може бити већа или мања, а зависи од производно-финасијских резултата Јавног предузећа

и иста се преиспитује сваких шест мјесеци у току пословне године, а споразумно је утврђују Управа Јавног предузећа и предсједници репрезентативних синдиката Јавног предузећа. Цијена рада се утврђује прије обрачуна плате за наредно тромјесечје.

Умањење цијене рада врши се и у организационим дијеловима који нису извршили реализацију производње у планираном обиму и који су са нарушеном финансијском равнотежом, према сљедећим критеријумима: ако је проценат извршења производње шумских дрвних сортимената за претходни извјештајни период (шестомјесечни, деветомјесечни и годишњи), у односу на динамички план производње, до 70%, цијена рада се умањује за 15%; ако је проценат извршења производње шумских дрвних сортимената за претходни извјештајни период, у односу на динамички план производње, од 71% - 90%, цијена рада се умањује за 5%, а за извршење производње преко 90% цијена рада се не умањује; ако је просјечно остварена цијена шумских дрвних сортимената мања у односу на планирану, цијена

IN MEMORIAM СЛАВИША САБЉИЋ (12.9.1946. - 01.11.2021.)

Дугогодишњи новинар и уредник Радио-телевизије Републике Српске Славиша Сабљић, преминуо је дана 01.11.2021. године у 75 години.

Славиша Сабљић, рођен је 12.9.1946. године у селу Ћаварине, општина Соколац на Романији. Одмах по рођењу дошао је у Дрвар. Студирао је у Сарајеву. Активно је играо кошарку 21 годину.

Први новинарски текст Славише Сабљића објављен је 26. марта 1976. године у Дневнику Радио станице "Братство-јединство" у Дрвару, а новинарски пут текао је преко Ројтерса, Политике, ексклузивних прича Радија Велике Кладуше. Био је ратни репортер, односно шеф прес центра Другог крајишког корпуса Војске Републике Српске, директор РТРС-а, уредник Информативног програма Бел телевизије. Од 1995. године живио је и радио у Бањалуци. Такође је био и члан уређивачког колегија Информативно стручног Часописа Шуме. Добитник је 14 великих новинарских награда. Прво велико признање била је Годишња награда сарајевског „Ослобођења“ за вијест.

Славиша Сабљић је 26. марта 2021. године обиљежио 45 година рада, током којих је објавио 22.000 прича - вијести, информација, репортажа, коментара. Снимио је више од 2.500 прича за РТРС. Био је аутор серијала "Капи завичаја". Приче из серијала "Капи завичаја", Сабљић је сабрао у књигу објављену прошле године.

Објавио је и дванаест књига, а од тога осам о рату и ратним страдањима Срба. У Сарајеву је, 2003. године присуствовао скупу ратних репортера Југоисточне Европе. По многим најпознатији ратни репортер Мартин Бел, своје излагање завршио је ријечима: "Колега Сабљићу учинићете велику неправду према историји, а посебно према своме народу, ако дио тога што смо од вас чули, не уоквирите у текст вашег Ратног дневника". Тада је почео писати књигу на коју је био најпоноснији - Ратни дневник 90.

Добитник је бројних признања, између осталог и признања "Златно перо" за изузетна новинарска достигнућа и допринос укупном развоју и унапређењу новинарства, које му је додијелило Удружење новинара Војводине. Сабљић је 2016. године одликован Орденом Његоша трећег реда, а одликовао га је тадашњи предсједник Републике Српске Милорад Додик.

рада се умањује у проценту у којем је просјечно остварена цијена мања од планиране; ако је организациони дио у лошем финансијском положају и има угрожену финансијску ликвидност, цијена рада се умањује до 15%. Укупно умањење цијене рада по свим критеријумима не може бити веће од 15%.

Цијена рада се може увећавати организационом дијелу до 10% зависно од производно-финансијских резултата. Одлуку о увећању цијене рада доноси Управа Јавног предузећа, на приједлог директора организационог дијела и предсједника синдикалне организације репрезентативног синдиката који је већински у том организационом дијелу. У организационим дијеловима у којима је дошло до повећања или смањења цијене рада, за исти процентуални износ се повећава или смањује плата директора тог организационог дијела.

Уговором је прецизирано и питање рада од куће, као и рада у случају отежаних услова рада или немогућности обављања редовне дјелатности Предузећа. Накнада плате у случају привремене спријечености за рад због болести и повреде радника

износи 70% од плате коју би остварио да је био на раду. Уколико је привремена спријеченост изазвана изолованошћу као клицноше или због појаве заразе или због добровољног давања ткива и органа, радник остварује право на накнаду плате у висини од 90 % од плате коју би остварио да је био на раду. Остале накнаде запосленима по основу рада остају непромијењене.

Јубиларне награде Предузеће може исплатити радницима у износу од 300,00 КМ за навршених 20 година радног стажа у Јавном предузећу, односно 500,00 КМ за навршених 30 година радног стажа у Јавном предузећу. Трајање Колективног уговора је три године.

ШУМАРСКА КУЋА „ОГЊИШТЕ“ ЈАХОРИНА – ПАЛЕ ПОПУСТИ ЦИЈЕНА ЗА РАДНИКЕ ЈПШ ШУМЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ: СЕЗОНА 2021/2022

Садржај пансиона:

- Ресторан са гастро понудом и домаћим специјалитетима са огњишта
- Зимска башта са погледом на ски стазу
- Камин сала са гастро понудом уз тематске вечери
- Организација славља, полудневно и цјелодновно изнајмљивање и кориштење сале
- Организација теам буилдинг – а, семинара, тематских вечери
- Собе, ресторан, зимска башта и камин сала покривене са Ви-Фи
- ТВ сала , Ски гардероба

ПЕРИОД	ВРСТА СОБЕ	НОЋЕЊЕ СА ДОРУЧКОМ	ПОПУСТ ЗА РАДНИКЕ %	ЦИЈЕНА ЗА РАДНИКЕ
01.12.2021. – 28.12.2021.	1/2 1/3 1/4 1/6	40,00 КМ	15	34,00 КМ
29.12.2021. – 06.01.2022.	1/2 1/3 1/4 1/6	60,00 КМ	0	60,00 КМ
07.01.2022. – 20.01.2022.	1/2 1/3 1/4 1/6	40,00 КМ	15	34,00 КМ
11.02.2022. – 30.02.2022.	1/2 1/3 1/4 1/6	55,00 КМ	0	55,00 КМ
21.03.2022. – 28.03.2022.	1/2 1/3 1/4 1/6	40,00 КМ	15	34,00 КМ
01.03.2022. – 31.03.2022.	1/2 1/3 1/4 1/6	40,00 КМ	15	34,00 КМ
01.04.2022. – 30.11.2022.	1/2 1/3 1/4 1/6	55,00 КМ	15	46,75 КМ

- Наведене цијене су изражене у конвертибилним маркама и еурима по особи и дану (1 Еуро = 1,95583 КМ) са урачунатим ПДВ-ом
- Све провизије за девизна плаћања падају на терет налогодавца
- Доручак – шведски сто
- За једнокреветну собу доплата је 20%
- Доплата за полупансион 20.00 КМ по особи на дан
- Доплата за дјечији полупансион 10.00 КМ по особи на дан
- Доплата за продужени боравак (до 16х) 50% од цијене термина по особи + 2.00 КМ боравишна такса + 0.50 КМ осигурање (обавезна најавна приликом резервације)
- Доплата за дневни боравак 50% од цијене термина по особи + 2,00 КМ боравишна такса + 0,50 КМ осигурање
- Попуст за помоћни лежај 20 %
- Попуст за одрасле на четврти лежај 20%
- Дјеца до 5 г. гратис - на заједничком лежају. Дјеца од 5 до 12 г. , попуст: 30% одвојени лежај, 50% заједнички лежај
- Агенцијска провизија: 10% за индивидуалне госте , 10% за групе 20 - 30 особа + 1 гратис, за више од 30 +2 гратиса
- Организоване групе дјеце – зимовање: 53,00 КМ
- Организоване групе дјеце, школе: У ПРИРОДИ и СПОРТА , пансион: 32,00 КМ
- Боравишна такса за особе старије од 18 год. износи 2,00 КМ по особи на дан, за особе од 12 до 18 год. 1,00 КМ
- Осигурање износи 0.50 КМ по особи на дан
- Пријава (цхецк ин) од 13:00 х, одјава (цхецк оут) до 10:00 х
- Пансион не прима кућне љубимце
- Попуст за смјештај и пансионску исхрану за запослене ЈП Шуме Српске а.д Соколац
- Могућност додатног попуста за организоване групе у вансезонском периоду

НАПОМЕНА: У случају значајнијих поремећаја на тржишту или промјене стопе ПДВ-а, Управа ЈП задржава право корекције цијена

КОНТАКТ: Tel/Fax: +387 57 272 250 E-mail: recepција.ognjiste@sumers.org W: ognjiste.sumers.org

